

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

DNY VŠEDNÍ A SVÁTEČNÍ V OBCI BOHUTICE

V 19. A 20. STOLETÍ

(Weekdays and Holidays in the Village Bohutice
in the 19th and 20th Century)

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kateřina Mašová, DiS.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a použila jsem jen prameny uvedené v seznamu literatury.

V Olomouci dne 20. června 2022

Podpis:

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní Mgr. Monice Kudelové za odborné vedení, užitečné rady a doporučení při zpracování této bakalářské práce.

Dále bych chtěla poděkovat svým rodičům, kteří mě po celou dobu studia podporovali.

OBSAH

1. TEORETICKÁ ČÁST	6
1. 1. OBECNÉ INFORMACE O OBCI A JEJÍ HISTORII	6
1. 1. 1. ZEMĚPISNÁ POLOHA, TOPOGRAFICKÉ ÚDAJE, POVAHA KRAJINY	6
1. 1. 2. HISTORIE OBCE	7
1. 1. 2. 1. OBDOBÍ OD PRAVĚKU DO PRVNÍ POLOVINY STŘEDOVĚKU	7
1. 1. 2. 2. BOHUTICE V OBDOBÍ STŘEDOVĚKU DO KONCE	
1. SVĚTOVÉ VÁLKY	9
1. 1. 2. 3. OBDOBÍ OD 1. REPUBLIKY PO SOUČASNOST	13
1. 1. 2. 4. BOHUTICE OD VZNIKU SAMOSTATNÉ ČESKOSLOVENSKÉ	
REPUBLIKY PO SOUČASNOST	15
1. 2. DNY VŠEDNÍ A SVÁTEČNÍ	17
1. 2. 2 DNY VŠEDNÍ	17
1. 2. 1 LIDOVÉ NÁŘEČÍ	18
1. 2. 3 DNY SVÁTEČNÍ	19
2. PRAKTICKÁ ČÁST	33
3. 1. Pracovní list 1 - Základní údaje o obci	34
3. 2 Pracovní list 2 - Zvyky a slavnosti obce	37
3. 3. Pracovní list 3 - Návštěva Bohutic	45
3. ZÁVĚR	52
4. ANOTACE	53
5. POUŽITÁ LITERATURA	54
6. PŘÍLOHY	56
Příloha 1 - Historie obce	56
Příloha 2 - Zvyky, tradice a svátky	63
Příloha 3 - Popis jednotlivých zastavení Křížové cesty	71

ÚVOD

Tato bakalářská práce se zabývá dny všedními a svátečními v mé rodné obci Bohutice v 19. a 20. století. Toto téma jsem si zvolila proto, protože mám ráda historii, zajímám se o historii místa, kde celý život žiji, o její památky ať už hmotné nebo nehmotné.

Práce obsahuje dvě části - teoretickou a praktickou. Teoretická část obsahuje první kapitole teoretické části se seznámíme se základními informacemi o obci a s historií obce. Historii obce jsem rozdělila podle historických období do několika podkapitol od pravěku až do konce 20. století.

V druhé kapitole se zabývám běžnými všedními a svátečními dny obce v 19. a 20. století. Tato kapitola má dvě podkapitoly. První podkapitola není příliš obsáhlá, obsahuje popis dnů všedních, kde jsem se zaměřila především na podniky v obci a s tím spojené zaměstnání občanů. Druhá, obsáhlejší, část této kapitoly obsahuje popis zvyků, svátků a slavností v 19. a 20. století. V této části jsem vycházela z místní kroniky, ve které jsou popsány staré zvyky a slavnosti naší obce. Teoretická část má přímou návaznost na část praktickou, která pracuje s materiály a poznatky části teoretické.

Praktickou část jsem koncipovala jako soubor několika pracovních listů, které jsou tematicky zaměřené a prostřednictvím kterých se žáci při výuce budou moci blíže seznámit s historií a různými svátky a zvyklostmi v naší obci.

První sada pracovních listů je zaměřena na historii a obecné poznatky o obci Bohutice. Druhá sada pracovních listů je už zaměřena na zvyky a tradice v naší obci.

Poslední pracovní listy jsou zaměřeny na současnou podobu a novodobou historii obce. Tyto pracovní listy mohou být využitelné v případě, že by se vyučující s žáky chtěli vydat do Bohutic poznávat krásy naší obce, kterých je v Bohuticích dle mého názoru hodně.

Všechny tři typy pracovních listů by mohly být v budoucnu využitelné v hodinách Občanské výchovy škol, které se nachází v okolí Bohutic při seznamování žáků s historií, památkami, zvyky a tradicemi v okolních vesnicích. Mohly by být ale taky nápomocné učitelům, kteří by se do Bohutic se svými žáky chtěli vypravit z větší dálky, než jen z našeho okresu, jako připravený projekt. V neposlední řadě by pracovní listy mohla využít přímo obec Bohutice v rámci turistického centra, kde by byly tyto materiály volně k dispozici.

Na samém závěru práce se nacházejí přílohy, které jsou potřebné pro praktickou část práce.

1. TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část se skládá ze tří podkapitol, které se dále člení. První podkapitola popisuje zeměpisnou polohu obce, topografické údaje a povahu krajiny obce. Druhá podkapitola se zabývá historií obce od pravěku po 20. století. Tato podkapitola je členěna na několik dalších podkapitol z hlediska historických období. Poslední podkapitola se zabývá dny všedními a svátečními v obci v 19. a 20. století.

1. 1. OBECNÉ INFORMACE O OBCI A JEJÍ HISTORII

Tato podkapitola se dále dělí na další dvě podkapitoly a sice podkapitolu Zeměpisná poloha, topografické údaje a povaha krajiny, a dále na podkapitolu Historie obce, která je dále členěna na základě jednotlivých historických období.

1. 1. 1. ZEMĚPISNÁ POLOHA, TOPOGRAFICKÉ ÚDAJE, POVAHA KRAJINY

Má rodná obec Bohutice se nachází v západní části Jihomoravského kraje, okres Znojmo. Obec je vzdálená 31 kilometrů jihozápadně od Brna a 27 kilometrů od Znojma, přesně geograficky vyjádřeno na 48. stupni severní šířky a 34. stupni východní šířky v nadmořské výšce 258 metrů. Povrch je, oproti sousedním vesnicím, které mají nadmořskou výšku o 50 metrů nižší a jsou typicky nížinaté, pahorkovitý, chráněný ze severní strany ale otevřený na straně jižní.

„Na jihozápadě omezuje Oslavanskou brázdu zlomový svah celku Bobravská vrchovina. Tato vrchovina je na území okresu zastoupena žulovou Leskounskou vrchovinou, která se skládá jednak z masivního a zalesněného Krumlovského lesa na severu (mezi Moravským Krumlovem, Jezeřany-Maršovickými a Vedrovickými) a jednak z úzkého hřbetu Bohutického lesa mezi Lesonicemi a Bohuticemi na severu a Miroslavi na jihu. Ve vrcholové části Krumlovského lesa kolem k. U Stavení (415,4 m n. m.) je zachována holorovina.“ (Mackovič a kol., 2007, s. 589)

Pahorky jsou porostlé převážně listnatými lesy, z jehličnatých stromů se zde vyskytují především borovice, smrky a modříny. V minulosti lesy protékaly i drobné pramínky, které jsou ale již dnes bohužel vyschlé. Bohutice nemají žádný rybník, řeku ani jezero.

Naše malebná, ač stále se rozrůstající, obec má bohatou historii. Vždy bývala obcí zemědělskou, zaměřenou převážně na pěstování meruněk. Naše obec má vyšlechtěnou a oficiálně uznanou odrůdu Bohutická meruňka. V posledních 100 letech se Bohutice staly

také obcí vinařskou. Jak uvádí Dvorský a Kameníček (1913), roku 1353 byly Bohutice nazývány „Bochticz“, od roku 1373 se objevuje název „Bohuticz“ a dále v roce 1672 „Bouchtitz“. Německý název pro Bohutice byl Bochtitz. Podle Vaňáčka (1967) ale název obce Bohutice pochází od osobního jména Bohuta s patronymickou příponou -ce, či -ice.

1. 1. 2. HISTORIE OBCE

V této části bakalářské práce popisují stručné dějiny naší obce. Kapitola je rozdělena do několika podkapitol. V první kapitole popisují dění v obci od pravěku do 1. poloviny středověku. Kapitola druhá obsahuje období středověku do konce 18. století. Největší část této kapitoly tvoří třetí podkapitola, a to historie obce v období 19. a 20. století.

1. 1. 2. 1. OBDOBÍ OD PRAVĚKU DO PRVNÍ POLOVINY STŘEDOVĚKU

Jak dokazují archeologické výzkumy, které byly v Bohuticích prováděny ve 30. a 60. letech minulého století, Bohutice byly osídleny již v mladší době kamenné – neolitu (4500 př.n.l. – 2700 př.n.l.).

„Prvním nositelem neolitické zemědělské civilizace u nás byl lid s kulturou volutovou, nazvaný tak podle charakteristické výzdoby nádob volutami. Tento lid se zabýval zejména zemědělstvím. Choval domácí zvířata, tkal látky a jako nástrojů používal hlazených a vrtaných seker a mlatů z tvrdých hornin, Dovedl vyrábět keramiku.“ (Vaňáček, 1967, str. 14)

Toto sídliště bylo objeveno v roce 1926 při terénní úpravě místního hřiště, které v té době patřilo Sokolu. Jak uvádí Vaňáček (1967) a studie Hájka, Humpolové a Červenkové z roku 2018, roku 1926 v areálu sokolského hřiště byly nalezeny střepy nádob, jedna nádoba celá, štípaná rohovcová industrie, hlazené kamenné člunkovité klíny a týl kamenné motyky. Všechny tyto předměty jsou uloženy v Moravském zemském muzeu v Brně.

V areálu bohutického hřiště se měl údajně nacházet i hrob dané kultury. Tuto informaci se ale nepodařilo ověřit.

V pozdní době kamenné – eneolitu (2700 př.n.l. - 1800 př.n.l.) je na půdě Bohutice doložena kultura zvoncových pohárů, kdy byl v zahradě jednoho z občanů objeven žárový hrob této kultury. *„Inventář hrobu sestával z amfory, obsahující spálené kosti. Dále byly v Bohuticích v trati Jelendy nalezeny eneolitické, blíže neurčené střepy.“* (Vaňáček, 1967, str. 14)

Vaňáček (1967) dále uvádí, že byly roku 1934 v Bohuticích objeveny dva hroby únětické kultury z období starší doby bronzové (1800 př.n.l. - 1500 př.n.l.). V každém hrobě byla kostra ve skrčené poloze, jež měla na prsou bronzové jehlice s kroužkovou hlavicí. Dále se v hrobech našly bronzové náramky z dvojitého drátu s ozdobnými kličkami, trubičky ze spiráلكově svinutého drátu, náramky ze dvojitého drátu svinutého do kroužku a nádobka se třemi pupíky na obvodu zataženého okraje. Tyto hroby byly pravděpodobně součástí většího pohřebiště.

Dále byl nalezen bronzový kruh (náramek), který pravděpodobně pochází z období mladší doby bronzové. Na místním sokolském hřišti byly dále nalezeny halštatské střepy a hranolovité závažíčko pocházející pravděpodobně z období starší doby železné, tzv. Halštatského období (1100 př.n.l. - 500 př.n.l.).

„Od 5. století př. n. l. Přichází k nám od západu vlna nového lidu – Keltů. Je to první lid na našem území, který známe nejen z archeologických památek hmotné kultury, ale i ze zpráv písemných. Keltové k nám přinesli vysoce vyspělou kulturu – kulturu laténskou.“ (Vaňáček 1967, str. 16)

Co se týče prvních století našeho letopočtu, kdy se na české území stále více šířil římský vliv od jihu, v Bohuticích bylo objeveno sídliště germánského obyvatelstva a v okolních vesnicích také hroby. Další archeologické nálezy pochází až z mladší doby hradištní (950 – 1200 n. l.), kdy byly nalezeny sídliště, hroby a další nálezy. *„Sídliště v Bohuticích se rozkládalo pravděpodobně v trati Jelendy. Další nález byl učiněn u sokolského hřiště. Byla tam nalezena válcovitá nádoba s širokým hrdlem a vlnicemi na výdutí a značkou T na dně. Druhá nádoba byla rozbitá. Není ale jisté, zda se jedná o nález sídlištní. Je možné, že nádoby pocházely z porušeného hrobu.“* (Vaňáček, s. 17-18)

„Již v 9. století, v období Velkomoravské říše, byla na severním okraji Bohutic osada, možná již stejného jména. Její zbytky byly objeveny archeology kolem roku 1925 v poloze „sokolské cvičiště“, což je vyvýšené místo u odbočky do hospodářského areálu zemědělského družstva.“ (Grunovi, 2005)

Jak dále Vaňáček (1967) uvádí, nejvýznamnější mladohradištní nález pochází z roku 1926, kdy bylo na místním sokolském hřišti objeveno kostrové pohřebiště ve třech řadách. Orientace hrobů byla ze západu na východ. V hrobech se nacházelo 15 stříbrných esovitých záušnic a 4 bronzové. V jednom z hrobů se našel denár uherského krále Petra, jež celé pohřebiště přesně datuje. Z období vrcholného středověku byl nalezen soubor menších předmětů jako byl srp, podkovy, nůž, ostruha a hroty šípů, které byly nalezeny v místech bohutické tvrze.

1. 1. 2. 2. BOHUTICE V OBDOBÍ STŘEDOVĚKU DO KONCE 1. SVĚTOVÉ VÁLKY

První písemná zmínka o Bohuticích pochází z roku 1253, kdy je ve starých znojemských kronikách poprvé zmíněn farní kostel. Kostel byl zasvěcen Všem andělům, nacházel se na kopci za vesnicí. Byl dřevěný, několikrát vyhořel a posléze byl přestavěn na kostel zděný.

Jak uvádí Dvorský a Kameníček (1913), od roku 1321 patřily Bohutice proboštví Vyšehradskému. Roku 1321 bylo celé panství prodáno Jindřichovi z Lipé. Již roku 1346 bylo panství z části prodáno Mikeši z Kyjovic.

„V ukrutné válce v r. 1468-70 tak hrozně Uhři zde pálili a pustošili, že potom do konce XVI. století bylo na Moravském Slovensku přes 80 pustých osad, včetně Bohutic.“ (Slavík, 1903, s. 6)

Dvorský a Kameníček (1913) uvádí, že Mikeš z Kyjovic svůj podíl na statku prodal v letech 1491 – 1500 Jiříkovi Kusému z Mukoděl. Od roku 1535 prodal český maršálek Jan z Lipé svůj podíl tvrze s vesnicí, dvorem a osadami Janovi Kusému z Mukoděl. Od tohoto roku celý bohutický majetek vlastnil rod Kusých z Mukoděl.

„Hanuš Kusý z Mukoděl dal dne 14. dubna 1597 Novokřtěnce z jich vlastního domu a dvora, kde po 40 let bydleli, násilím vypuditi a stíhatu, sebrav jim všecken majetek nemovitý i movitý. Avšak již po roce vrátili se opět ujavše se držení svého zboží. Nástupcové Hanušovi pozbyli státeků svých a císař Ferdinand II. daroval listem dne 25. září 1627 zákem i s vesnicí Bohuticemi koleji Jezovitské ve Znojmě. V letech 1605, 1619-1620 a zvláště 1622 řádilo zde jako na panství odbojného pána zle vojsko císařské a téměř celá osada byla vypálena. Dne 5. ledna 1622 zapálili Bukvojovi vojáci dům Novokřtenců.“ (Dvorský a Kameníček, 1913, s. 134-135)

Autoři Vaňáček (1967) a Dvorský a Kameníček (1913) uvádí, že v době 30leté války (1618-1648) byly Bohutice a okolní vesnice vypleněny a zpusťeny. V celém Bohutickém panství se nacházelo 21 starousedlých domů, 12 domů nověosedlých, 7 opuštěných. V roce 1657 se zde nacházelo celkem 69 domů. Kostelík na kopci zpustl a jezuitská kolej, která měla v Bohuticích své sídlo, si nechala v přízemí zámku zříditi kapli, jež byla zasvěcena Matce Boží v trní. V této kapli měli Jezuité své bohoslužby. Farní kostel na kopci zpustl, proto jej dala roku 1664 jezuitská kolej opravit.

„Roku 1709 činil si na zdejší kostel nároky olbramovický farář, leč biskup olomoucký ponechal jej jezovitům, aby v něm konali služby boží a katechese. Když pak řád ten zrušen, byl kostelík odsvěcen, zbořen a na místě něho vystavěna kaple na hřbitově zasvěcená

Michaelovi Archandělovi. Na místě kostela postaveny větrné mlýny, jež však pro časté větry a bouře, jimiž trpěly, r. 1850 prodány a zrušeny.” (Dvorský a Kameníček, 1913, s. 136)

Dle citovaných autorů se v obci zachovala listina z roku 1706, která obsahovala stížnost místního lidu na vrchnost císaři.

„Robotníci byli v té době utiskováni na milost a nemilost z vůli panské, aby nad utiskovanými Bohutickými milostivě ruku ochrannou držel”. Stěžují si na soužení a útisk vrchnosti, „že nelze pro veliké a stálé soužení déle obstáti, neboť je vrchnost nutí k nesnesitelným platům na penězích a dávkám na obilí pro vojsko“. Také si Bohutičtí stěžují, „že těžkými robotami sužováni jsou, že pololánici i čtvrtníci musí robotovat každý týden s koňmi 3 dni a od sv. Jana do sv. Václava jak sedláci tak čtvrtníci po celém týdni. Také užívá vrchnost jednoho sadu při olbramovických hranicích, kterého před časem užívali sousedé.“ (Dvorský a Kameníček, 1913, str. 137 – 138)

Va letech 1720 – 1721 byly v Bohuticích vytvořeny čtyři sochy svatých. Jednalo se o sochy sv. Jana Nepomuckého, sv. Michaela Archanděla v boji s drakem, sv. Václava a sv. Floriána. Tyto sochy představují patrony Bohutic. Jezuité jejich vytvořením docílili toho, že se Bohutice staly významným poutním bodem.

„Po zrušení řádu připadly vytčené jistiny jakož i statky bývalé kolleje znojenské, v jedné sumě na 260.00 zl. vynášející, fondu studijnímu a budova kolleje postoupena byla vojsku za kasárny. Statek Bohutice postoupen byl r. 1789 Janovi Topolanskému od nájmu dědičného za roční činži 7508 zl.” (Bílek, 1893, s. 115-116.)

Jak uvádí Vaňáček (1967) Jan Topolanský v Bohuticích žil společně se svou manželkou Terezií. Po jeho smrti se Terezie znovu provdala, roku 1813 za Václava Petříčka. Ten vyplatil ze statku všechny dědice po Janu Topolanském. Václav Petříček měl s Terezií jedinou dceru Aloisii, která se stala jedinou dědičkou celého Bohutického panství. Aloisie Petříčková se roku 1828 provdala za Josefa Seydela, který sňatkem získal polovinu statku.

Maša (2013) uvádí, že Josef s Aloisií společně vychovávali dva syny, Josefa a Aloise. Oba dva synové v brzkém věku zemřela; smrt synů posílila v paní Aloisii víru v Boha, a proto se se svým mužem rozhodli na své vlastní náklady vystavět chrám zasvěcený Panně Marii Nanebevzaté, který měl být současně místem odpočinku jejich dětí a později i manželů samotných.

Vztahy v obci byly napjaté, v 80. letech 19. století v obci žilo 694 obyvatel, z toho 659 českých a 35 německých. V obci se nacházelo celkem 123 domů. Vaňáček (1967) doplňuje, že i přesto, že v Bohuticích žilo z 95 % české obyvatelstvo, Seydelovo smýšlení bylo výhradně německé, což dával najevo i vůči bohutickému obyvatelstvu, kterému často

ztrpčoval život. Jakožto hrdý Němec, svou protičeskou vypjatost a podjatost přenášel na úřady udavačstvím a donašečstvím.

„Josef Seydl byl osobností nepochybně rozpornou, duchem zůstávajícím v předrevolučním Rakousku 1. poloviny 19. stol., s povahovými vlastnostmi a jednáním a způsoby feudálního pána jak se patří. Nesporné je i to, že přijali nové trendy zemědělského hospodaření a organizoval hospodářskou činnost na polích, ve stájích a v lesích tak, že statek i lesní hospodářství vzkvétaly.“ (Maša, 2013)

Vaňáček (1967) uvádí, že v lednu roku 1868 započalo budování železniční trati. Za panskou sýpkou se měla nacházet stanice železnice, ale úsilím Josefa Seydela byla zrušena. Byla vystavena asi 7 km od obce ve vsi Rakšice. Ve vesnici bylo z důvodu výstavby železniční trati mnoho cizích lidí, což znepokojovalo místní občany včetně Seydela. Výstavba železnice byla dokončena roku 1868. Všichni občané byli vyzváni, aby si u okresního úřadu podali žádost o náhradu škod, které stavbou železniční tratě utrpěli. Josef Seydel v roce 1878 zemřel a bohutický velkostatek připadl Karlu, Rosalii, Evženu a Marii Seydelovým. Správcem se stal Karel, který vykoupil podíly velkostatku od ostatních spolumajitelů.

„V dalším období došlo k rozšíření školy na dvoutřídní a k založení školní knihovny, již darovali knihy Seydelovi. V roce 1898 byla založena školní nadace pro žáky. Téhož roku rovněž došlo k vysázení meruňkové hory a meruňkových stromů podél trati. K této události upravil tehdejší učitel Florian Štenzl přetvořil text písně Kde domov můj?:

*„Kde domov můj, kde domov můj?
Tam, kde Leskoun k nebesům ční,
třešně zjara mlékem se skví,
kde meruňka dozrává a réva hrozen dává,
tam, tam jest ten útulný koutek,
a ten koutek domov můj,
v Bohuticích domov můj.“*

(Vaňáček, 1967, s. 4, s. 89-90)

O rok později (r. 1899) byl založen sbor dobrovolných hasičů a spolek vojenských vysloužilců. V roce 1907 byla vystavěna vedle kostela nová jednopatrová školní budova.

Jak dále Vaňáček (1967) uvádí, v obci žilo 10 % obyvatel evangelického vyznání. Místní občanka Terezie Schovancová nechala opravit svůj dům a přestavit jej na evangelickou modlitebnu. Do modlitebny přicházeli i občané z okolních vesnic.

„Roku 1908 Karel Seydel zemřel a panství se tak ujala jeho v té době 50letá dcera Anna Seydelová. Bohutický majetek tak připadl z 1/6 Jindřichu Seydelovi, ze 2/6 Karlu Seydelovi, z 1/6 Rosalii Seydelové, z 1/6 Marii Obsiegrové a z 1/6 Jindřišce Maurové. Roku 1909 odkoupila Anna Seydelová 5 podílů statku. Svůj podíl si ponechala pouze Rosalie Seydelová, sestra Anny. Poslední žijící z Rodu Seydelů Anna, jež se nikdy neprovdala a nemohla mít děti, si adoptovala Heinze Heuschela. Ten přijal její jméno Seydel, Heinz Seydel-Neuschel.“ (Vaňáček, s. 91).

V roce 1910 v Bohuticích žilo ve 150 domech 697 obyvatel, z toho 5 Němců. V tomto roce byla založena tělocvičná jednota Sokol místním učitelem Františkem Hejným. V roce 1912 se *„vynořila snaha po elektrifikaci obce; jejím propagátorem byly „Podyjské závody elektrické“.* Ušlechtilá snaha však byla přerušena válkou a Bohutice musely ještě desetiletí čekat, než se v domech nad obcí rozsvítily první žárovky.“ (Vaňáček, 1967, s. 93)

Jak citovaný autor dále uvádí, první světovou válkou utrpěly Bohutice největší strádání. Z obce bylo odvedeno 156 mužů ve věku 18 – 50 let, z toho 25 mužů ve válce zemřelo.

„Válečné hospodářství dolehlo na obce stejně jako na každé sídlo země a projevílo se rovněž v každém ohledu: zabavování obilí, dobytka, neustálými rekvizicemi i za vojenské asistence a pronásledováním uvědomělých členů obce. Jedna válečná půjčka stihala druhou – celkem sedm – přibývalo potravinových lístků, ale nebylo živobytí. V roce 1916 bylo odevzdáno k vojenským účelům kovové náčiní. V březnu 1917 došlo i na kostelní zvony. Naposled se rozezvučely nad krajem a potom rozbité na kusy shazovány s věže. Za kostelním zvonem putoval i ze hřbitovní kaple, dokonce musel být odevzdán i školní zvonek. V lednu roku 1918 byly rekvirovány i kovové předměty kostelní – svícny a pištály varhan. To však již monarchie měla „na mále“. Říjen roku 1918 ji škrtl ze seznamu států. Touha nespokojených v roce 1706 a rebelujících v letech 1821 a 1866 byla konečně splněna.“ (Vaňáček, 1967, s. 95)

1. 1. 2. 3. OBDOBÍ OD 1. REPUBLIKY PO SOUČASNOST

„Vznik Československé republiky představoval pro obyvatele obce novou nadějí. Všichni oslavovali svobodu, zpívali českou hymnu. Postupně se začaly stavět nové domy, jejichž počet v roce 1930 činil 193. Přibývalo obyvatel, kdy podle sčítání obyvatel z roku 1930 v Bohuticích žilo 762 Čechů a 6 Němců, z toho 599 občanů římskokatolického vyznání, 63 evangeliků, 65 občanů vyznání československého, 10 židovského a 30 občanů bez vyznání. V roce 1919 bylo zvoleno první představenstvo obce. Starostou se stal rolník Karel Holík. Roku 1923 byla otevřena sokolovna, kde se nejen cvičilo, ale hrála se i divadelní představení na vysoké úrovni. O dva roky později zde byla otevřena také orlovna. Roku 1928 se obec dočkala elektrického vedení.” (Bohutice, 2003, nečíslováno)

Vaňáček (1967) uvádí, že v období první republiky Seydelovi zaměstnávali 50 osob ve službě hajných, nádeníků, lesních dělníků. Ti se v letech 1921 a 1938-1939 proti jeho chování k zaměstnancům bouřili a stávkovali. Jeho počínání v obci bylo pro mnoho místních nepochopitelné. Jakožto hrdý Němec požadoval v Bohuticích zřídit německou školu.

Vaňáček (1967), Maša a Nedomová (2013) uvádí, že v roce 1923 byla v Bohuticích vybudována Lurdská jeskyně. Majitelka panství Anna Seydelová poskytla faráři Antonínu Práškoví akátovou stráž pod hřbitovem, ze které byla jeskyně vybudována. Od té doby se konaly každoroční poutě. Roku 1932 farář objednal 55 soch životní velikosti křížové cesty. Měl v plánu vybudovat nad Lurdskou jeskyní svatováclavský park, jež měl pokračovat kolem hřbitova až k soše sv. Václava, která se nachází nad hřbitovem. Bohužel ale druhá světová válka nedovolila myšlenku faráře Práška dokončit.

Události, které zapříčinily konec první republiky měly dopad také na obec Bohutice, které byly omylem zabrány Němci a zařazeny do Německé říše. Vaňáček (1967) uvádí, že se v důsledku mylného záboru obce vypravila do Prahy delegace skládající se z faráře Práška, starosty Svobody a radního Leikepa. Po 12 hodinách byly Bohutice ze záboru vypuštěny.

V září 1938 také odešlo z bohutického zámku panstvo a byli propuštěni všichni zaměstnanci. Do návratu panstva na zámek v prosinci 1938 byla většina vybavení rozkradena.

Roku 1939 obci vnucen německý komisař, jímž se stal Hans Neuschel-Seydel. Jeho působení v obci bylo charakteristické pronacistickými postoji. Vaňáček (1967) uvádí, že na počátku roku žádal o připojení Bohutic ke Třetí říši. Tak činil až do vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava. Když se tak nestalo, netajil se hořkým pocitem, že jej říše opustila. Týden po vyhlášení Protektorátu své snahy o připojení Bohutic k Říši opakoval, a to dopisem říšskému komisaři pro úpravu pohraničních poměrů Quidona Kliebera. Zdůrazňoval především své

zásluhy o panství, které zůstalo v německých rukou, přesto, že se již dříve Anna Seydelová rozhodla panství prodat, čemuž se postavil a zabránil tak posílení české složky v kraji.

Bohutice ale nadále zůstaly českou vesnicí, přesto, že okolní vesnice a města byla německá. Neuschel-Seydel se tedy rozhodl ztrpčit život bohutickým občanům. Posílal na ně častá hlášení, udání, spolupracoval s gestapem, podílel se na zatýkání místních občanů, šikanování například formou zákazu používat polní cesty, které spojovaly Bohutice s ostatními obcemi. Šest občanů židovského vyznání bylo transportováno do koncentračních táborů. Čtyři z nich se nevrátili. Na nucené práce bylo odvedeno třicet obyvatel.

Dále uvádí, že od roku 1940 se ve škole vyučovala němčina, byly vyřazeny některé učebnice a žáci museli sbírat kovy, textil, papíry a gumu. Žáci, kteří chodili do měšťanské školy do Olbramovic museli přejít do Bohutic. Byla zde pro ně zřízena 4. třída. V té době školu navštěvovalo celkem 127 žáků. Němčina se ve škole vyučovala 4-7 hodina a žáci museli skládat povinné zkoušky z německého jazyka.

V roce 1941 byla zastavena činnost Sokola a Orla, Židům byl odebrán majetek a Němci obsazovali domovy místních občanů, byla znemožněna vlaková doprava nezbytná pro přepravu pošty, zavazadel a zboží. Po smrti Anny Seydelové roku 1941 se stal Hans Seydel-Neuschel univerzálním dědicem Bohutického panství.

„15. dubna 1945 do Bohutic přitáhlo německé vojsko, které se usídlilo ve škole. Od tohoto data bylo vyučování přerušeno. Po třech dnech ale vojsko odtáhlo. 5. května 1945 do vesnice přijela do vesnice delegace, která odevzdala prohlášení československého revolučního výboru o znovuzřízení republiky. Následující den se konal německý transport. 8. května 1945 se v Bohuticích objevily první tanky, obrněné vozy a vojsko Sovětského svazu a Bohutice byly osvobozeny. Hansu Neuschelovi-Seydelovi byl zabaven majetek a byl nucen Bohutice opustit. Činnost školy byla obnovena již 17. května, kdy se vyučovalo ve dvou třídách s celkem 64 žáky. Od 1. října 1945 byla zřízena v učebně obecné školy třída mateřské školy.” (Bohutice, 2003, nečíslováno)

Vaňáček (1967) uvádí, že první národní výbor se ujal funkce a snažil se o zajištění řádného chodu prací na místním velkostatku. V letech 1945 – 1949 vznikla nová stavební místa, zřídilo se sportovní hřiště pod zahradou, v roce 1946 vznikl v Bohuticích fotbalový oddíl.

Při osvobozování obcí byl nešťastnou náhodou zabit dorostenec Mirek Buršík. V roce 1946 mu při slavnosti 1. výročí od osvobození obce byla odhalena pamětní deska, která je umístěna na budově sokolovny pod deskou obětí 1. světové války. Jednota Sokol po válce rozvíjela svoji činnost a sloučila se s tělovýchovnou jednotou Orel, která v roce 1984 zanikla.

Bohutice (2003) uvádí, že na přelomu 40. a 50. let se obec hojně rozvíjela. Byl nainstalován obecní rozhlas, bylo vybudováno veřejné koupaliště a zřízena mostní váha. V letech 1949-1956 proběhla rekonstrukce školy, která obsahovala školní byt a tři třídy. Proběhla také oprava zámku, kde byla zřízen kancelář národního výboru, knihovna a obecní byty. Později se v prvním poschodí zámku zřídila třída pro mateřskou školu, která tam funguje dodnes. Dále byla vytvořena hasičská nádrž, dešťová kanalizace a byl dokončen obecní vodovod.

Za komunistického režimu byly po roce 1948 zrušeny poutní mše u Lurdské jeskyně, které se zde od jejího vysvěcení konaly. V roce 1966 v obci žilo 823 v 227 domech. Roku 1974 byla provedena rekonstrukce a přestavba místní sokolovny.

Události o životě v obci od tohoto období do sametové revoluce nejsou bohužel nikde zaznamenány.

1. 1. 2. 4. BOHUTICE OD VZNIKU SAMOSTATNÉ ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY PO SOUČASNOST

V roce 1990 byly z iniciativy nového faráře P. Jana Fialy opět obnoveny poutní mše. Dalším významným rokem byl rok 1993, kdy se konal prodej a následný převoz soch Křížové cesty z Bohutic. Nedomová (2013) popisuje, jak dramatický odvoz soch byl. Místní farníci je bránili doslova vlastním tělem – lehali si před auta, která sochy odvážela, aby zabránili jejich odvozu. Brojili proti tomuto počínu, dokonce musela zasahovat i obecní policie. Všechny snahy ale byly zbytečné. Sochy křížové cesty měly najít své místo v Žarošicích.

Maša (2013) uvádí, že v roce 2007 paní Blažena Nedomová, tehdejší správkyně místní farnosti a řádová zastupitelka obce Bohutice, začala po osudu soch pátrat. Ve spolupráci místního obecního úřadu sochy vypátrali a v březnu 2007 byly sochy navráceny zpět do Bohutic. Byly zrekonstruovány prostory zámku, kde byly v minulém století obecní byty a postupně se sochy křížové cesty začaly opravovat. Paní Blažena Nedomová patřila k hybným silám dění v Bohuticích.

Dále uvádí, že se v letech 2007 až 2011 paní Blažena Nedomová podílela na opravě místního farního kostela, který prošel celkovou rekonstrukcí. V roce 2011 byla v druhém poschodí bohutického zámku otevřena Expozice soch Křížové cesty. V tomto roce proběhla také renovace zámku a zámeckého nádvoří.

Co se týče rozvoje obce, v 90. letech 20 století byla provedena rekonstrukce bohutického zámku a kašny. V zámeckém areálu byl vybudován dřevěný altán a byla nově vytvořena

taneční plocha, která slouží k tradičním hodům a letním zábavám v obci. V těchto prostorách byl vybudován i antukový kurt, který slouží pro sportovní aktivity. Celý tento areál byl osázen zelení a dřevinami.

„12. května 2001 byly v Chrámu Páně Nanebevzetí Panny Marie v Bohuticích slavnostně vysvěceny prapor a znak obce. Znak obce obsahuje zlatá spr přivrácený ke vztyčené listnaté větvi. Oba symboly se nachází v modrém štítě. Zlatý spr symbolizuje zemědělství a zlatá ratolest je symbolem ovocnářství a sadařství, které je v obci rozvinuto.“ (Bohutice, 2003, nečíslováno)

V roce 2013 bylo zrušeno místní veřejné koupaliště a místo něj byl vytvořen biotop Obůrka. V roce 2014 prošla místní sokolovna rekonstrukcí. V následujícím roce až do současnosti probíhá výstavba splaškové kanalizace a rekonstrukce pozemních komunikací. Sokol byl přejmenován na Tělovýchovnou jednotu, z.s., jež poskytuje pohybové aktivity. V obci dále funguje spolek zahrádkářů, vinařů, včelařů, myslivecký spolek a unie rodičů při základní škole. Nadále je zachován i sbor dobrovolných hasičů.

1. 2. DNY VŠEDNÍ A SVÁTEČNÍ

V této kapitole bakalářské práce se zabývám všedními (pracovními) dny, bohutickým nářečím a dny svátečními. U dnů svátečních popisují zvyky a slavnosti, které se v obci v 19. a 20. století dodržovaly a které byly písemně dochovány. Největší část tvoří hodové zvyky, kde jsem zmínila i lidový kroj.

1. 2. 2 DNY VŠEDNÍ

Jak uvádí Vaňáček (1967) a Čárský (1973) Bohutice bývaly vždy obcí zemědělskou. Obec je známá především pěstováním meruněk, které se v obci začaly pěstovat již v 17. století.

„V Bohuticích je nejpříznivější poloha pro pěstování meruněk. R. 1898 založena tam „jubilejní meruňková hora“, odkudž se hromadně za nejvyšší ceny ovoce to do veleměst, hlavně Vídně vyváží. Réva vinná má zde také vhodné podněví a půdu. Z obilnin svědčí zdejší podnebí kukuřici, cukrovce, prosu, vičenci, ozimám (pšenici a žitu) a jařinám (ječmeni a ovsu).“ (Dvorský a Kameníček, 1913, s. 9)

Vaňáček (1967) uvádí, že se v obci nacházela i sýpka, ve které bylo uskladněno obilí z panských polí, které sloužilo jako krmivo pro dobytek. Na panských zahradách bylo pěstováno seno a ovoce, které bylo prodáváno sedlákům. Lesy zase zásobovaly zámek a dvůr materiálem a topivem, které bylo poté prodáváno poddaným.

Kromě toho, že lidé pracovali v zemědělství, byli lidé zaměstnáni i na místním zámku ve službě.

„Správní personál představoval především správce s ročním platem 552 zlatých, obroční se 300, písař se 40 zlatými. Ostatní služebnictvo dostávalo dohromady 875 zlatých. Správce s obročním skládali kauci; první ve výši 1000 zlatých, druhý 400 zlatých.“ (Vaňáček, 1967, s. 68-69).

Dvorský a Kameníček (1913) uvádí, že byl v roce 1803 založen panský pivovar, který produkoval 400 věder piva ročně. Na výrobu piva bylo potřeba *„200 centů sladu, 3 a půl centu chmele a 12 sáhů dřeva. Chmel kupovala vrchnost v Čechách, ostatní měla sama.“* Vaňáček (1967, str. 73)

Dále v Bohuticích vznikla továrna na vlněné látky, která ale později zanikla, dále pálenice lihu nebo cihelna.

V letech 1840 – 1850 se v Bohuticích dolovalo také hnědé uhlí. Ve stejném roce byl také otevřen vrchnostenský lom v okolí kamenité hory Leskoun. Jak uvádí Vaňáček (1967), v roce 1840 podnikatelé Karel Höck a Antonín Wendt najímali dělníky k těžbě hnědého uhlí,

keré se dolovalo za starou cihelnou. Koncem roku 1941 se začalo těžit už ve dvou dolech, ve kterých někteří bohutičtí občané pracovali. Těžba uhlí skončila o rok později. O obnovu těžby se pokoušeli další podnikatelé v letech 1844-1845 a dále pak 1851, ale marně.

Lidé dále pracovali na panských polích nebo jinak sloužili vrchnosti.

1. 2. 1 LIDOVÉ NÁŘEČÍ

Jak uvádí Vaňáček (1967), v obci se používalo více nářečí. Nejstarší nářečí bylo staromoravské. Poté se používalo moravské mladší. Jako poslední uvádí moravské lidové - širší. Bohutické nářečí bylo poprvé zaznamenáno v 18. století.

„Místní nářečí vyvíjelo se od nepaměti a jeho lidové prvky mohou být ve staré slovanštině a postupně v typické moravštině. Slova i větné skladby zřejmě byly podmiňovány historickými ději a tím tedy zákonitostí. Se stejným nářečím se jinde na Moravě nesetkáváme. Že jde o vlivy historické, nesporně toho důkazem jest sám zakladatel panství, Bohuta / 1143-1179 a možno se domnívat, že z téh doby dochovalo se užívání dvojhásek šč, žl, hl, kl, dl, a j. L vesměs zdložené, jako např. ve slovech žlička, klička, koklčka, vedlčka, hlna aj.” (Čárský, 1972-1973, s. 10)

Autor dále uvádí, že od 1. poloviny 15. století bohutické nářečí ovlivnila i staročeština z Českého království, především tím, že do Bohutic přišla rodina Kusých z Mukoděl.

„Od této doby jistě se zachovala typická česká výrazová zpěvnost, zejména na konci vět. Ta je patrna i u výslovnosti slova Bohutice, s důrazem a zpěvností na o s otáčkou dohu, nebo u slova “hano”, t. j. souhlasné ano, které se vysloví haáno s důrazem na dlouhé á s otáčkou vzhůru.” (Čárský, 1972-1973, s. 10)

Další vývoj nářečí byl dle zmíněného autora ovlivněn v době pobělohorské a to především němčinou a latinou. Nářečí podle něj ovlivnila i osada Novokřtěnců (habánů), kterých v té době v Bohuticích žilo na 200.

Jak uvedl Vaňáček (1967), v roce 1789 bohutické panství koupil Jan Topolanský z Brodku u Přerova. Čárský (1972-1973) uvádí, že jejich hanáčtinou a horáčtinou bylo bohutické nářečí značně ovlivněno.

„Za Marie Terezie byla založena druhá místní obecná škola, kde vyučovacím jazykem byla “spisovná” řeč švabachová, hojně sesilována písmenkouh, dlouhým ó a t. A to již lidová mluva pomalu přecházído široké moravštiny a posléze do spisovné češtiny či lidové mluvy.” (Čárský, 1972-1973, s. 11)

Ukázky bohutického nářečí naleznete později při popisu jednotlivých zvyků v naší obci.

1. 2. 3 DNY SVÁTEČNÍ

O starých zvycích, které se v Bohuticích dříve držely, se můžeme dočíst v knize Miroslava Čárského *Sbírka památek na lidovou kulturu několika obcí z Krumlovska*. Čárský v Bohuticích několik let žil, sepsal zvyky a obyčeje v naší obci a obcí okolních. Část knihy věnoval také popisu pěstování meruněk v naší obci.

Jak se můžeme z jeho knihy dočíst, Bohutice byly obcí na zvyky velmi bohatou. O svátcích se zde konaly různé zábavy nebo poutě, na které přijížděli lidé z blízka i z dále. Při popisu zvyků těžil z rozhovorů s nejstaršími pamětníky naší obce. Rozhovory s nimi zapsal v lidovém nářečí.

Níže popisují jednotlivé zvyky, které Čárský v knize popisuje. Bohužel, většina uvedených zvyků v naší obci už zanikla. Pokud nebude uvedeno jinak, je čerpáno z knihy Čárského *Sbírka památek na lidovou kulturu několika obcí z Krumlovska, 1972-1973*.

Popeleční středa

Jak uvádí Mačuda (2015), popeleční středa nebo-li popelec či škaredá středa, bylo období mezi masopustem a půstem, který byl 46. den před Velikonoční nedělí. Šlo o 1. den postní doby v římskokatolickém liturgickém kalendáři. Kněz obvykle na nedělní mši značil věřícím čela černým křížem na znamení kajícího. Poté se šli občerstvit do hospody či svých domovů.

„V Bohuticích na pohoštění přispěla také hospodská, která chasu podělila šiškami, křehotinami a trdelníky. Počinání dospělé mládeže napodobovaly na Popeleční středu děti. Obcházely s maškarou a vše, co dostaly, prodaly. Peníze daly majiteli chaloupky, kde si uspořádaly svou vlastní zábavu, protože do hospody přístup neměly.“ (Mačuda, 2015, s. 16)

O Vánocích

Čárský (1972-1973) uvádí, že po setmění asi v 18 hodin vytrubovali pasácké či hotárenské fanfáry, kterými troubil ponocný, noční hlídač nebo obecní pasák na roh. Po zaznění fanfár začínaly v rodinách štedrovečerní večeře. Na večeři byla většinou čočková polévka s opékanými nudlemi, občas byla i smažená ryba. Pokud byla štedrovečerní večeře chudší, byl bohatší oběd na Boží hod vánoční.

Na svátek Štěpána od rána chodili občané po obci s uvázanými šátky koledovat. Koledníci obdrželi různé dary, které si ukládaly do šátků uvázaných tzv. „na hochy“.

Novoroční

Na Nový rok se rozeznávaly fanfáry ponocného-hlásného, kdy se chodilo domů ze silvestrovské merendy. Občané si vinšovali novoroční přání. Hned ráno lidé chodili k sousedům a známým, bouchali na vrata jejich domů a když někdo z vrat vyšel, koledovali:

„Velikó novino neso Vám, že Nové rok přišel k nám. Proto šťastí, zdraví, dlóhý leta, toto vinšojó Vám.“ (Čárský, 1972-1973, s. 15)

Dále chodili lidé na sousedské besedy, kde si přáli všechno nejlepší do nového roku. Za přání si dávali drobné mince či cukroví. Na Nový rok dodržovali zásadu se s nikým zbytečně nehádat, aby byla dobrá pohoda po celý rok.

Dračky

Po Novém roce se v Bohuticích drávalo peří. Počátky této tradice jsou již v polovině 18. století. Na vesnici podle Čárského (1972-1973) bylo běžné, že měli lidé dobytek, husy nebo kachny, jejichž peří lidé drávali a poté jimi plnili polštáře a peřiny. Ženám, které peří drali, se říkalo „dračky“.

„Dračke se posedakó tak, jak jim to vehovoje, habe a řečima nemosele se kór moc hopépat. Deť hnedka na začátka se každé den vomele zhuru-dulu celá dědina tak, habe se na nic nikdá nezapomělo ha enom potvrděl recht, že ta ha ta je jož v tem, že se bode ha mosi vdat, ze ta ha vona kdese tam ha tam neco chtela, šklóbla, že se nekde kór moc hádajó, že zase tam ta má nový nóbles šorance, šátek, koklčko či kalinko. Vono se porád všicko nechválí, hale take vočerňoje. Nakonec z toho vende, že néni šprocho, habe nebelo travde trocho ka enom koza pré má recht.“ (Čárský, 1972-1973, s. 16)

Dále uvádí, že při draní peří si ženy nejen povídaly, ale zpívaly si i různé písně. Ze všech nejraději měly bohutické ženy upravenou hymnu, kterou, jak uvádí Vaňáček (1967), napsal v roce 1898 tehdejší bohutický učitel Floriál Štenz:

*„Kde domov můj, kde domov můj?
Tam, kde Leskoun k nebesům ční,
třešně zjara mlékem se skví,
kde meruňka dozrává a réva hrozen dává,
tam, tam jest ten útulný koutek,
a ten koutek domov můj,
v Bohuticích domov můj.“*
(Vaňáček, 1967, s. 4)

Čárský (1972-1973) uvádí, že další oblíbenou písní byla „Vrt' se děvče, vrt' se děvče okolo nás”.

Mačuda (2015) uvádí, že když na dračky chodily i malé děti, tak s napětím poslouchaly pohádky a příběhy o strašidlech a zázracích, hrály se hry, zpívalo se a četlo z lidových kalendářů.

Čárský (1972-1973) a Mačuda (2018) uvádí, že draní peří se zakončovalo tzv. dóděrama. Pro takovou chvíli se připravovalo občerstvení a povyražení, také překvapení.

„Ke kávě nebo čaji se slivovici se napekly buchty a bábovky, které později vystřídaly různé cukrovinky. Poněvadž šlo o večerní pohoštění, maso se obyčejně nepodávalo, zato se pro lepší náladu pily sladké, čili „babské“ likéry.” (Mačuda, 2015)

Báborka

Báborka je starozvyk, kdy Báborka byla vybájená ale živá vesnická bytost. Zpravidla ji představovala čtvrtá stárková, která byla volena o hodech chasou a bývala z chasy nejmladší. Z Báborky šla hrůza, měla vychovávat děti, především ty zlobivé, když šly domů ze školy. Potom přišla Báborka domů ke každému dítěti a strašila jej tak dlouho, dokud rodiče neslíbili, že se dítě polepší.

„Bela to mladá žencká, dost vesoká, chodá v ksichto a rozpostěnýma vlasama, hladko hočesaná. Na sobě měla voblečeny dlóhy šórance , tmavý, haz černý, s černěma pančochama na nochách ha vobota do štybrlat, nebo šnirovacích boté. V paso bela hovázaná šňuró. Voči měla vočarovany nějakým černidlem, snad hohlím, ha peske zase nabileny masťó. Dež se hošklebila, veceněla černý zobe. V pravý roce třimala balino. Na šňuře vokolo pasa hópala se bálý bambule. Šla z ní hrůza. Tím větčí, dež nemlovila ha ho řeči kévala hlavó sem-tam, zhuru-dulu.” (Františka Komárková in Čárský, 1972-1973, s. 19)

Báborku si domů zvali rodiče dětí, s jejichž výchovou měli potíže. Báborka přišla do domu, děti většinou klečely vystrašené v kuchyni. Když na dítě ukázala, rodiče řekly, zda je dítě hodné, nebo zda zlobí. Báborka buď pokývala hlavou (souhlasila) nebo jí zavrtěla, čímž vyjádřila svůj neosuhlas. Pokud nastal druhý případ, Báborka dítě postrašila, několikrát bouchla hůlkou (balino) o zem. Děti poté musely slíbit, že už budou hodné, aby nebyly hůlkou (balino) bity.

Kult výchovné Báborky se v Bohuticích dochoval až do počátku 20. století.

Rekrutské

Před vojenským odvodem tzv. hasendě se v obci konaly všelijaké rušivé a jinak veselé příhody. Muži na vojnu chodili neradi, proto se při odvodech velmi často projevovalo opilství a výtržnosti.

Jak se chodilo k odvodům v letech 1830-1850 připomíná píseň Františka Sušila ze sbírky Moravských lidových písní:

*„Co ste maměnko se mnó vystály.
Z ručenky na ručenku napřekládaly.
Ledva dorostám mám být vojákem,
ani jsem nepočkal byt chvílku sedlákem.*

*A už já musím pryč maširovat
a my starý rodiče tady zanechat.
A mý rodiče starý rozmilí,
jak mě pro vás velice mé srdce bolí.”*

(Sušil, 1998, s. 577)

Hodové zvyky a vykupování rozmarýna

Vykupování rozmarýna bylo první předjarní zábavou. Byl to zvyk z posledních hodů, kdy si chasa volila nové stárky a stárkové. První stárce a stárkové byli dobří a čestní lidé, kterých si lidé v obci vážili, ke kterým chovali úctu a které si chasa oblíbila. Stárce se volili vždy na rok - od hodů do hodů. Celkem se volili 4 stárce - první za vše zodpovídá (především za bezpečnost a veřejný pořádek), druhý mu s organizací hodů pomáhal, třetí měl na starost výčep a zásobování hodů, čtvrtý se zaučoval a pomáhal všem ostatním, stejně, jako stárkové. Čtvrtá stárková chodila po vsi přestrojená za Báborku.

„Hochestá se hezke horostlé rozmaryn, zasadi do květináča. Vlastně dva. Pro svobodný, aji vdany. Pro svobodný vopantlí se mašlama bílýma, ten drohé červenýma a hinšema. Dělá se to na vostatkový hótery po večere. Buďto na sálo nebo placo, kde se zábava koná. Ať tam či vonde, rozmaryna v hrnko postaví se na stolek do porstředka, pak se spostí pořádné marš nebo valčík na hovítanó hostó a toncovačo a hlavně porote, která meze tém jož zasedla k nekterymo roho stolka. V porotě bévá starosta vobce, radní, stárce a družba.”
(Čárský, 1972-1973, s. 22-23)

Poté stárci a další členové chasy tančili s děvčaty. Obtančili si nimi tři kola a předstoupili před porotu. Tam stárek na stárkovou žaloval, porotu obeamoval s jejími zlovyky a dalšími špatnými vlastnostmi nebo tím, co za daný rok špatného udělala. Stárkové i chasa si vymýšleli, aby byla zábava. Poté ji porota pokára, pohrozí jí vězením. Každá odsouzená dívka má právo se před trestem vykoupit nebo zaplatit. Kolik dívky za své vykoupení zaplatí, bylo tajné.

Poté se zjišťuje (podle zápisu poroty), která dívka zaplatila za své vykoupení nejvíc. Ty, které daly nejvíc, druhý den navštívili muzikanti s chasou, která dívkám domů přinesla vykoupěný rozmarýn. Dívce, která dala nejvíce peněz za své vykoupení, zahrají muzikanti sólo.

Zisk z vykupování rozmarýna případně chase, která jej poté použije na zábavu.

Lidový kroj

Landhammerová (1994, s. 6) charakterizovala kroj jako „*oděv charakteristický pro určitý kraj, organizaci a dobu.*” O bohutickém kraji mnoho zmínek v kronikách ani jiných pramenech nenajdeme.

„Kroj je bezpodmínečně nutné přijímat nejen jako sváteční oděv, který se nosí jednou v roce u příležitosti místních hodů, popř. dalších význačných svátků, ale také jako podstatnou součást určitého kulturněhistorického kontextu. Při nošení krojového kompletu je na prvním místě nutno znát, co všechno představuje a symbolizuje, k jakým událostem se v minulosti oblékal a jaký význam měl nejen pro obecní pospolitost, ale také pro stárka či stárku, mládence nebo dívku, kteří si jej v daný okamžik brali s neskryvanou úctou a posvátnou vážností na sebe. Bez toho současný nositel „nového kroje“ nikdy nepochopí, co lidový sváteční oděv vlastně znamená a nebude s ním nakládat tak, jak si kroj zaslouží, tedy se vší vážností a důstojností.” (Mačuda a Hujňáková, 2015, s. 23)

„Ještě v 50. letech 19. století existoval v bývalém moravskokrumlovském hejtmanství trojí kroj: z kraje dolního, tj. kroj krumlovský, z kraje středního, tedy kroj rouhovanský, a z horního, tzn. kroj hrotovický. Kroj se však nelišil střihem, ale spíše barevností a volbou materiálů. Zatímco venkované z teplejšího a úrodnějšího Krumlovska v polovině 19. století již přestávali užívat ruční výšivku a látky se převážně kupovaly, v bohatém městečku Rouhovany přijímali městskou módu ještě rychleji a „po pansky“ se zde oblékali „selští“ i „neselští.“ (Mačuda a Hujňáková, 2015 s. 3)

Bohutický kroj podle mapky níže nelze přesně specifikovat. Jak jsme se již dozvěděli z historické části této práce, Bohutice byly ovlivněny německou a hanáckou tradicí.

Sami zmínění autoři bohutický kroj řadí mezi skupinu krumlovsko-znojemských krojů, které měly prvky jak moravskokrumlovského kroje, tak kroje severoznojemského. Kroje mohly mít tedy společné rysy.

Bohutický kroj se ale bohužel nedochoval. Dvorský a Kameníček (1913) ve své knize uvádí popis kroje na základě výpovědi 80letého občana Bohutic, který vypravoval, že jeho děd nosil černé koženky, které sahaly až po kolena, bílé střevíce s přeskami, klobouk se širokou stříškou. Podle vyprávění stařečkův otec nosil již jen černé koženky po kolena, vysoké boty tvrdé čizmy tzv. kanony, a široký plstěný černý klobouk. Ženy prý nosily vysoké modré živůtky a čepce, které byly zdobeny plíšky. Přes čepce byly přehozeny pleny.

I přesto, že se v obci konají každoročně krojované hody, kroje, které mají zavádějící na sobě, nejsou pravé Bohutické.

Obrázek 1: Přehledná mapa rozšíření jednotlivých regionálních variant krojů na Znojemsku

Zdroj: Mačuda a Hujňáková (2015, s. 24) - Přehledná mapa rozšíření jednotlivých regionálních variant krojů na Znojemsku

Hodové právo stárka

Stárci a stárkové museli být čestní a slušní lidé, protože měli při hodech stárkovská práva, která měla stejnou váhu, jako práva starosty obce.

Kromě toho, že organizovali hody, měl stárek právo zastavit zábavu v případě, že by jeho stárková odmítla s někým tančit, nechal vytroubit marš a provedl ji po place, aby ji všichni viděli. Poté s ní přišel k tomu, koho odmítla, a ten jí podal pometlo. S pometlem se stárkem obešli kolo a poté ji stárek vyvedl z kola ven.

Císařské hody

Císařské hody byly další zábavou, která se v Bohuticích pravidelně pořádala. Císařské dostaly název proto, protože na ně přijížděli bohutičtí občané, kteří pracovali ve Vídni. Zábavní zvyky byly stejné jako o pouti. Císařské hody se ale držely tři dny.

„Zábavní zvyky bývaly stejné jako o pouti, tím více vyzvedávaný rolnický stav, protože povětšinou rolnická obec na svém stavovství velmi lpěla.“ (Čárský, 1972-1973, s.62)

Děvčata se zdobila pentlemi a rozmarýnem, který dávaly chlapcům, kteří za něj děvčatům dávaly cukroví a hodové dárky.

Pochovávání basy

Tzv. ostatkové veselí bývalo nezávazné, upřímné, veselé a podružné. V tyto dny bylo možné vše a proto i pochovávat basu. Basa se uložila na máry, přikryla bílým prostěradlem a po obou stranách se postavilo 4-6 ministrantů s bílými prostěradly přes záda. Za basu na márách se postavil ten, co řídil ostatky, zábavu, tzv. abé. Z jedné strany jej provázela kostelník, který měl v ruce čoudící kadidelnici. Kadidelnicí mohl být nějaký starý hrnec, který mohl doutnat.

Z druhé strany stál ministrant, který též nesl kadidelnici a hrnek s kropicí vodou. V hrnku mohla být buď voda, nebo nějaká voňavka. Jako kropenka se používala štetka nebo mašlovačka.

Poté začne abbé ceremoniál pochovávání basy. Ceremoniál doprovázela pomalá hudba. Nosiči přistoupili k márám, uchopili je a pomalu je nesli na předem určené místo. Abbé tuto cestu a basu kropil vodou, stejně jako truchlící. Někteří truchlící mohli mít zapálené svíce. Poté začne abé své kázání, ministranti a účastníci pochovávání basy mu odpovídají. Zpívají se i masopustní písně.

Celý ceremoniál je dále provázen smíchem, jelikož kázání a pochovávání basy abbém bylo pojato v humorném duchu.

Do půlnoci se tančilo a zpívalo. Před půlnocí se nabíraly se páry (pozůstali), kteří se před shromáždili u basy. Poté abbé začal pronášet pašije. Pašijemi skončilo pochovávání basy a brzy poté končila i zábava.

Vítání jara

Ukončení zimy se v Bohuticích oslavovalo nosením smrtky po návsi. Mačuda (2015) uvádí, že v Bohuticích nosila děvčata při vynášení smrtky ze vsi bílé naškrobené sukně a černé kacabajky podobně jako „druženke“ čili družičky. Během obchůzky děvčata nosila figuru od domu k domu. Smrtolku nesly ji vždy dvě dívky v čele průvodu. Děvčata se v nesení smrtky měnila tak, aby smrtku nesla vždy ta, která měla v určitém domě své příbuzné.

Dříve byla smrtka vyráběna ze sena, stromku nebo větve. Někdy bývala přivázána k dřevěnému kříži. Smrtku nesla děvčata oblečena v místním kroji nebo světlém oděvu. Smrtka byla zdobena stuhami, pentlemi, vaječnými skořápkami. Se smrtkou pak chodily po vesnici a společně zpívaly písně nebo se recitovala tato báseň o smrtce:

*„Smrtná neděla,
kam ses poděla?
Kams klíče poděla?
Smrtolenko, kde si belo,
žes tak dloho nešla.*

*Ho stodánke, ho joránkde,
roke nohe mela.
Voče do vode hopírala,
slizečke šátečkem hotírala,
aji plynke sem tam prala.*

*Ničkum nesem Smrtko,
k zelenymo štvrtko.
Až tam Smrtko donesem
a k pivovaro zanesem.*

*Hoří, hoří, fára,
kósek vod pivovára.
Všecko vzalo shořelo,
jen volovo růstalo.*

*Panimámo krásná,
déte kósek másla,
manimámo tytydlá,
déte kósek povidlý.*

*Bode-li to maličko,
tak přidáte vajíčko.
Dáte všecko sem, sem, sem,
v košo dum to donesem.”*

(Holíková, Agáta, Štefková, Karolína in Čárský, 1972-1973, s. 42-43)

Průvod končil u rybníčku Obůrka, který se nachází vedle zámku. Při průvodu vesnicí děvčata dostávala do košíků či šátků drobné dárky, které si poté odnesla domů. Odpoledne se pak konaly taneční zábavy.

Velikonoční zvyky

„Že se po dlouhá léta hrávaly pašie, jest příznačné pro obec, kde vrchnost bývala duchovní a od Bílé Hory jen s pány katolickými. Jinak z lidových kulturních projevů školní děti do nedávna udržely si velikonoční pomlázku a chození o velikonoční barevná vajíčka. Pto tato mohly chodit, protože místo zvonění „hrkali“ a v neděli děvčata práskali proutěnými žilami, které si z vrbového proutí sami upletli.“ (Čárský, 1972-1973, s. 29)

Velikonoce tedy v Bohuticích probíhaly podobně, jako všude jinde. Kvůli tomu, že se v Bohuticích „hrkalo“, což znamená, že chlapci chodili po vesnici s řehtačkami a klapačkami, v době, kdy měly kostelní zvony bít, se Bohuticím přezdívá „Hrkalov“.

Chlapci chodili „hrkat“ na zelený čtvrtek navečer, poté šli třikrát v pátek - ráno, v poledne a navečer a v sobotu ráno a v poledne. Večer už kostelní zvony byly.

V neděli si upletli pomlázky a na Velikonoční pondělí chodili o pomlázku. Při tom zpívali následující koledu:

„Hody, hody, doprovody,
dejte vajíčko malovaný,
nedáte-li malovaný,
dejte aspoň bílý,
však vám slepičky snesou jiný.

Na peci v koutku,
na zeleném porutku,
de, dej, zlatá, diamantem přikrytá.”

(Čárský, 1972-1973, s. 29)

Jako koledu chlapci od dívek dostali malovaná vajíčka, nebo květiny. Dívky chlapcům dávaly i vyšívané šátečky do náprsní kapsičky košile, na kterých byl vyšit monogram chlapce, pro kterého byl šáteček určen.

I na Velikonoční pondělí se konaly zábavy a veřejné tancovačky.

Hanšpígl ha tajtrdlik

Kromě Báborky měli děti vychovávat i postavy dvou šibalů Hanšpígl a Tahdrdlík. O těchto postavách psal už v letech 1830-1860 František Sušil, který v sousední vesnici v Olbramovicích, působil jako kaplan a sbíral po okolí moravské písně a zvyky.

„Vemešlená figora Hanšpígla bela selněčí postave, menší ha nemotorná, vemystrovaná v štrávkových gaťách ha s kolató bořinó na lebeně. V ni belo zastrčeny kohóti piro. Ho krka nosel hovázané šátek na velké sok. Nosel kajzrrok ha na pazórách s nastrčenyma štyblatama, špicama vzhuru. na malý kolatý hlavě měl malý voče, kósek nosa ha pod ním zakrótěny fosa. Dež se smil, belo to srandovní. Ha smil se jako hóplněk. Ha ešče vic veváděl, poťóchlec jeden. Hinači bel tajtrdlik. To bel šotek, nosel šotkovó kapuco, furt poskakoval. Šak taky Hanšpígl furt držel ho za roko, nebo e hovázanyho na špagáto.“ (Františka Žalodková in Čárský, 1972-1973, s. 30)

Tyto dvě postavy byly vymyšlené, ale při výchově dětí jimi rodiče děti často strašili před spaním. Děti po povídání o těchto dvou postavách vždy rychle usnuly.

Smrtka Stračena

Smrtka Stračena byl symbolická a vzdorný zvyk. Vznikl, když bohutičtí rolníci nepochodili ve Vídni se stížností císaři na panstvo v roce 1706. Z pánů si o masopustu dělali legraci a veřejně se jim posmívali. Převlékli se do kostýmů zvířat a šli po vesnici průvodem. Průvod vedla právě Smrtka Stračena. Na konci průvodu sundal stárek Stračeně masku z hlavy se slovy: „Všecicko má svý konce, e te Stračeno.“ Poté další postava řekla: „*Recht má enom koza. Me lidi sme k práce ha zbožnosti po celé rok. Neska to neplatí, neska se postět nemosime, neska tade poróčime zasejc me. Z tý smrtke Stračene je vobčan, svobodné ha tak hoži všeckyho nélepčiho*“ (Františka Žaloudková in Čárský, 1972-1973, s. 32)

Poté znělo průvodem hlasitě: „Hurá“. Tím symbolicky skončilo utrpení utlačovaných a v úterý po ostatcích se konala masopustní zábava.

Tento zvyk se v Bohuticích opakoval do roku 1880.

Královničky

Ve všední dny i o nedělích chodily po návsi a po domech královničky, což byla dvě děvčátka. První děvče bylo oblečeno do bílého oblečení, které představovalo kráľku, druhé do barevného, představovalo krále. Šaty měla děvčátka zdobena stuhami, perletí, vyšíványými šátky, které bývaly přizdobeny škeblovou perletí, zelenými nebo květinovými věnečky. Kráľka měla navíc šaty zdobené růžemi a kvítky. Na hlavách měly věnečky z pestrých květin. Doprovázely je družičky, komoří a služebné letně oblečené, ozdobené květinami a zelení. Jedna z družiček nesla zdobený košíček na dárky, další nesly květiny, větvičky a májky ozdobené stuhami.

Král, kráľky, družičky a komoří šli průvodem vesnicí, chodili dům od domu a koledovali. Nejprve šly družičky, za nimi král s kráľkou se vzpřímenými hlavami a vážnými pohledy. Vedle nich a za nimi šly další družičky, které se ukláněly. U každého domu zpívaly písničku o chudé kráľovně, která chodí bosa.

*„Naša kráľovna bosa chodí,
sedmákem grošem, pomůžte hí,
pomůžte, prosíme, naši chodý kráľovně.
Debe kráľovna střevíce měla,
ona be bosa nechodila.
Pomůžte, prosíme, naši chodý kráľovně.
Naša kráľovna šátka nemá,
sedmákem grošem, pomůžte nám.
Pomůžte, prosíme, naši chodý kráľovně.”*
(Sušil, František, 1998, s. 759)

Zvyky májové

„První máj v obci má svoje kouzlo mladé jarosti a mládež svého práva mládí dovedla dobře využít. Ta odedávna v pozornostech vedla děvčata a tak se začínalo v předmájový den se „sepáním cestiček”. (Čárský, 1972-1973, s. 33)

V předmájový den probíhalo sypání cestiček pískem k domům hodným, uctivým a oblíbeným děvčatům. Vápnem se značily cesty dívkám, které se milovaly tajně nebo měly při milování nějaké obtíže. Cestičky značené tzv. mrvó se značily děvčatům, které byly nepoctivé a zlé.

Dalším májovým zvykem bylo zdobení se tzv. májkami, které se vyráběly z větviček, kvítků nebo mechu a dávaly se do okem nebo na dveře. Nejvíce se používaly větvičky vrby, topolu, jív nebo smrků, které se zastrkaly do oken nebo kolem venkovních dveří nebo vrat.

Větší větve se ozdobily mašlemi a postavily se ke stromům u domu nebo se umístily do komína. Na hlavní dveře nebo vrata se připevnila kytice se sasankami, konvalinkami, koniklecí a dalšími jarními květy. Květy se vypořádaly jehličnany, břízou nebo jinými větvíčkami.

Na prvního máje si děvčata dávaly do vlasů různá kvítka nebo snítky maliny na prsa. Večer se mládež scházela na dědině, kde společně zpívali a veselili se. Později bývaly i taneční zábavy.

Bótická pout'

Veřejné poutě se slavily v obci asi od poloviny 13. století, kdy byl v obci postaven kostel zasvěcený Všem andělům. Po zboření kostela a výstavby kaple sv. Michaela Archanděla se pořádaly tradiční májové poutě spojené s tradičními májovými radovánkami. Poutě se konaly vždy neděli po sv. Michalovi. Po vybudování kostela Nanebevzetí Panny Marie májový průvod začínal u kostela a pokračoval na místní hřbitov do kaple sv. Michaela. Poutníci, kteří přijížděli vlakem, se k průvodu připojovali v půli cesty. Na prostranství vedle zámku se pak konala májová zábava.

Bótická pout' byla pro obec velkou kulturní záležitostí. Občané se na ni připravovali už od konce zimy. V domácnostech se uklízelo, spravovaly se domy, které se lícily vápnem, před poutí se dělal úklid uvnitř domů.

Pout' se konala vždy první neděli po 5. květnu, po svátku sv. Michala. Pout'ovou zábavu zajišťovali stárci a chasa, která obstarávala májku, kterou býval zpravidla smrk. Májka byla zdobena papírovými pentlemi. Byl na ní upevněn roztažený šátek s vyšitými nápisy: „Zpěvem k srdci, myslí k vlasti“ nebo „Srdcem k národu“.

V sobotu před poutí se ozdobil plac zeleným věncem ze smrčin, postavilo se pódium pro muzikanty. Muzikanti jezdili do Bohutic zpravidla vlakem a hráli už od vlakového nádraží. Sraz poutníků byl u kostela, odkud se šlo průvodem na hřbitov. Stárci nosili korouhve. Cestou se zpívala mariánská píseň „K nebesům dnes zalet' písni“.

Po církevních obřadech se průvod vrátil zpět ke kostelu, odkud pokračoval k zámku a k Obůrce, kde se konala zábava, na které byly vyváděni cizí hosté.

V pondělí „řádili stréci“, kteří tančili s místními děvčaty. Komárková in Čárský (1972-1973) uvádí, že bohutická pout'ová zábava měla svoje neodolatelné kouzlo. Sdružovali se zde mladí i staří, do vesnice přijížděli na pout' i cizí lidé. Bohutické poutě byly velkolepé a všemi velmi oblíbené.

Svatební zvyky

Čárský (1972-1973) uvádí, že před svatbou předcházely námluvy. Zvyky o námluvách v naší obci se bohužel nedochovaly, ale byly. O námluvy se starala především matka nevěsty, která se s rodinou ženicha domlouvala na nezbytných majetkových a obřadních záležitostech. Dokonce se sepisovaly i smlouvy. Někde byly námluvy tzv. dohozeny, jednalo se tedy o zvyk dohazovačský.

Novomanželům se projevovaly z řad občanů lidové pozornosti, jako byly třeba výstřely z pušek, rány hmoždířů nebo tzv. zatahovací brány, které byly provázeny rejdním maškar. Zatahovací brány byly spojeny s legracemi a občerstvením.

Zvyk zatahování svatební brány se v naší obci dodržuje doposud.

Sušil (1998) zapsal ve své sbírce Bohutickou svatební píseň, která pochází z let 1750-1850.

*Do voza sedala, do voza sedala,
s mató se žehnala.*

*Žehné ty sama, žehné ty se sama,
co sobě zvolila.*

*Zvolila sem sobě, zvolila sem sobě,
to švarné pachole.”*

(Sušil, 1992, s. 454; Čárský, 1972-1973, nečíslováno)

Dohazovačství

„Dohazovačství bylo zvyk, obyčej a v neposlední řadě i živnostenská či pokoutní profese. Ve své době mělo značný společenský vliv a význam, neboť „dohazovalo” či lépe řečeno doporučovalo se takřka všechno, zboží, mrtvé i živé, t.j. nemovitostí včetně. A na úseku společenském v tzv. dobré společnosti zejména u sedláků jako významné dobové třídy, dovedl takový řemeslný, nebo i „přátelský” dohazovač spojit účelné se zábavným a tak při dohazování uplatňovaly se umné i prosté verše a povídačky často dlouhé, jako pohádka sama.” (Čárský, 1972-1973, s. 53)

Zvláštní pozornost byla věnována při dohazování nevěst nebo ženichů. Jak bylo dříve zvykem, u bohatých rodin se dva lidé brali proto, aby zvětšili svůj majetek, ne proto, že se měli rádi.

Dohazovačství se jako profese se udržela až do 2. světové války i chvíli po ní.

Loučení s mladým životem

Jak se v Bohuticích říká, „*Starý musí, mládenec může*“. Když zemřel mladý chlapec či mladé děvče, byly pochovány podle daného zvyku. Za rakví šli mladí lidé, kteří nesli věnce se symbolem mládí. Vepředu šla družička s ženichem, která nesla květinami vyloženou symbolickou peřinku. Peřinka se na hřbitově položila na rakev a poté se dala do hrobu, aby se zesnulému mladému „lehce spalo“. Mladého nebožtíka nesli vždy jen mladí chlapci.

Stejně obřad probíhá i v současnosti.

Lópání klasů

Kukuřice se v Bohuticích pěstovala mnoho let. Dříve byla dovážena z Uher. Loupání klasů mělo svoje ustálené susedské zvyky.

„Když hospodář klade dovezl večir se na torkeňový lópání šlo. Bele pozvani te hlavní lópačke, ale přišli aji mladí, děvčata a chlapci. Te kloci spiš pro zabévko, ale tam, kde je veselo, de práca vod rok. Hináč se lópání mlovalo všecko možný a necheběle ani pomlove nebo vénose. Potym se vobčas aji zpívalo.“ (Kelner, Karel in Čárský, 1972-1973, s. 63)

Při loupání kukuřice se zpívaly písně, lidé si povídali. Když některé děvče našlo červený klas, muselo dát některému z chlapců pusu. Loupání klasů končilo většinou až ve 22 hodin, kdy se povečeřl chléb.

Mezisousedské škádlivky

Vztahy k susedním obcím byly většinou přátelské. Někdy se ale vyskytly škádlivky. Jedna obec omílala při každé příležitosti obec druhou, nejvíce u veřejných zábav. Od bohutických to nejvíce odnášely Miroslavské Knínice, které se nacházejí nedaleko Bohutic, a občané tak mezi sebou udržovali blízká přátelství, pokrevně se sbližovali.

2. PRAKTICKÁ ČÁST

V teoretické části jsme se dozvěděli základní údaje o obci a její historii. Dále jsme se seznámili s tím, co lidé dělali ve všední dny a co se dělo ve sváteční dny. V této kapitole jsem uvedla několik zvyků a slavností, které se v Bohuticích v 19. a 20. století dodržovaly, konaly. Informace, které jsme získali v teoretické části, využijeme v části praktické.

Praktickou část jsem koncipovala jako soubor pracovních listů, které jsou zaměřeny na poznávání historie naší obce a zvyky. Každý pracovní list obsahuje několik aktivit nebo úkolů, které žáci na základě poznání z teoretické části práce, vyplní.

Poslední podkapitola této části obsahuje pracovní listy, které by se daly využít při případné návštěvě Bohutic. Jsou zaměřeny na památky, které v obci máme v souvislosti s historickým kontextem - především na vybudování bohutické lurdské jeskyně a soch křížové cesty, které jsou vyhledávaným turistickým cílem návštěvníků jižní Moravy.

V kontextu RVP ZV mohou být pracovní listy využity v rámci vzdělávací oblasti Člověk a společnost, vzdělávací obor Výchova k občanství. Pracovní listy budou moci vyučující zakomponovat do výuky v rámci těchto témat - Naše obec, region kraj, Naše vlast nebo Kulturní život, kdy se žáci učí o místních tradicích, významných dnech, kulturních památkách.

3. 1. Pracovní list 1 - Základní údaje o obci

Vzdělávací oblast RVP ZV	Člověk ve společnosti
Téma	Naše obec, region, kraj
Ročník	7.-9.
Cíle hodiny	Žáci se seznámí se základními údaji o obci Bohutice, seznámí se s historií obce, důležitými milníky. Žák se seznámí se znakem obce, určí význam symbolů, který znak obsahuje. Žáci určí na základě získaných údajů polohu obce.
Klíčové kompetence	občanské, k učení, komunikativní, pracovní, digitální
Formy výuky	frontální, samostatná práce, práce ve dvojicích
Mezipředmětové vztahy	Zeměpis, Dějepis
Pomůcky	pracovní listy, Příloha 1 - Historie obce, atlas, příp. počítač či mobilní telefon s připojením k internetu
Časová dotace	1 vyučovací hodina (45 minut)

V úvodu hodiny vyučující seznámí žáky s obcí Bohutice. Poté žákům rozdá pracovní listy a přílohy. Žáci na základě získaných informací pracovní listy vyplní. Žáci mohou pracovat samostatně či ve dvojicích.

Úkol 1

V příloze č. 1 - Historie obce naleznete základní informace o obci Bohutice. Z jakého slova název obce pochází? Vytvořte časovou osu, na které vyznačte důležité milníky historie Bohutic.

Úkol 2

Na obrázku níže je zobrazen znak Bohutic. Poznáte, co se na něm nachází a jaký význam symboly mají? Význam symbolů dohledejte v encyklopediích nebo na internetu.

Obrázek 2: Znak obce Bohutice

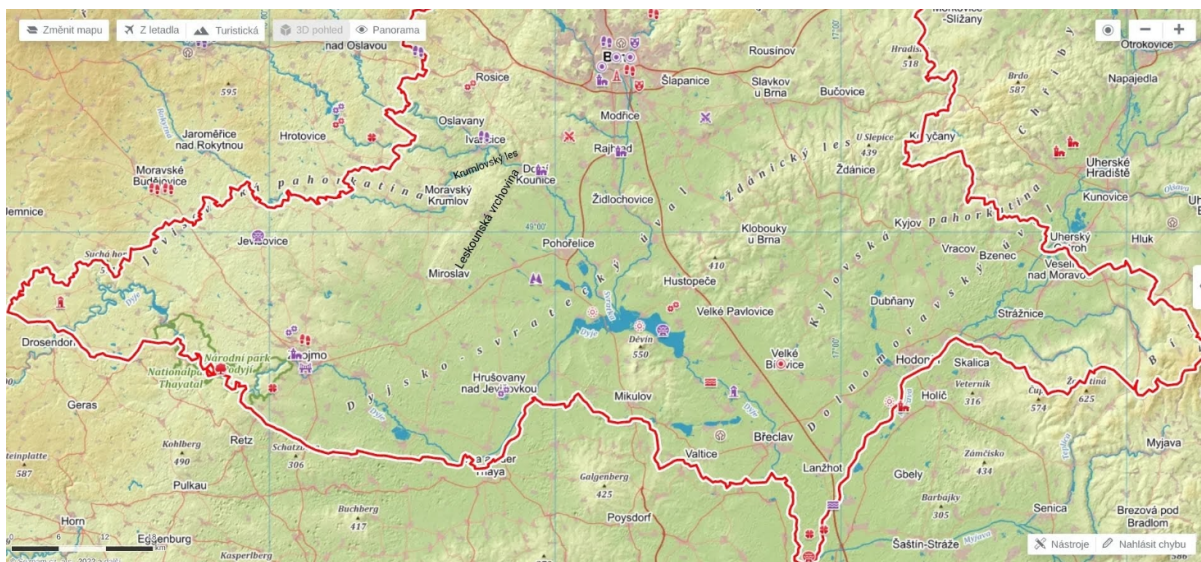
Zdroj: [online] Znak obce. [cit. 19. 6. 2022]. Dostupné z:
<http://krizovacestabohutice.cz/?page_id=73> Upraveno.

Úkol 3

Na mapě Jižní Moravy vyznačte na základě popisu zeměpisnou polohu Bohutic. Poté si správnost určení polohy ověřte prostřednictvím atlasu nebo na Google Maps.

Má rodná obec Bohutice se nachází v západní části Jihomoravského kraje, okres Znojmo. Obec je vzdálená 31 kilometrů jihozápadně od Brna a 27 kilometrů od Znojma, přesně geograficky vyjádřeno na 48. stupni severní šířky a 34. stupni východní šířky v nadmořské výšce 258 metrů. Povrch je, oproti sousedním vesnicím, které mají nadmořskou výšku o 50 metrů nižší a jsou typicky nížinaté.

„Na jihozápadě omezuje Oslavanskou brázdou zlomový svah celku Bobravská vrchovina. Tato vrchovina je na území okresu zastoupena žulovou Leskounskou vrchovinou, která se skládá jednak z masivního a zalesněného Krumlovského lesa na severu (mezi Moravským Krumlovem, Jezeřany-Maršovciemi a Vedrovicemi) a jednak z úzkého hřbetu Bohutického lesa mezi Lesonicemi a Bohuticemi na severu a Miroslavi na jihu. Ve vrcholové části Krumlovského lesa kolem k. U Stavení (415,4 m n. m.) je zachována holorovina.”
(Mackovič a kol., 2007, s. 589)

Obrázek 3: Mapa jižní části Jihomoravského kraje

Zdroj: [online] Mapy.cz [cit. 19. 6. 2022]. Dostupné z:

<https://mapy.cz/zemepisna?x=16.1884675&y=48.9895137&z=10&l=0&source=dist&id=77&ds=1> Upraveno.

3. 2 Pracovní list 2 - Zvyky a slavnosti obce

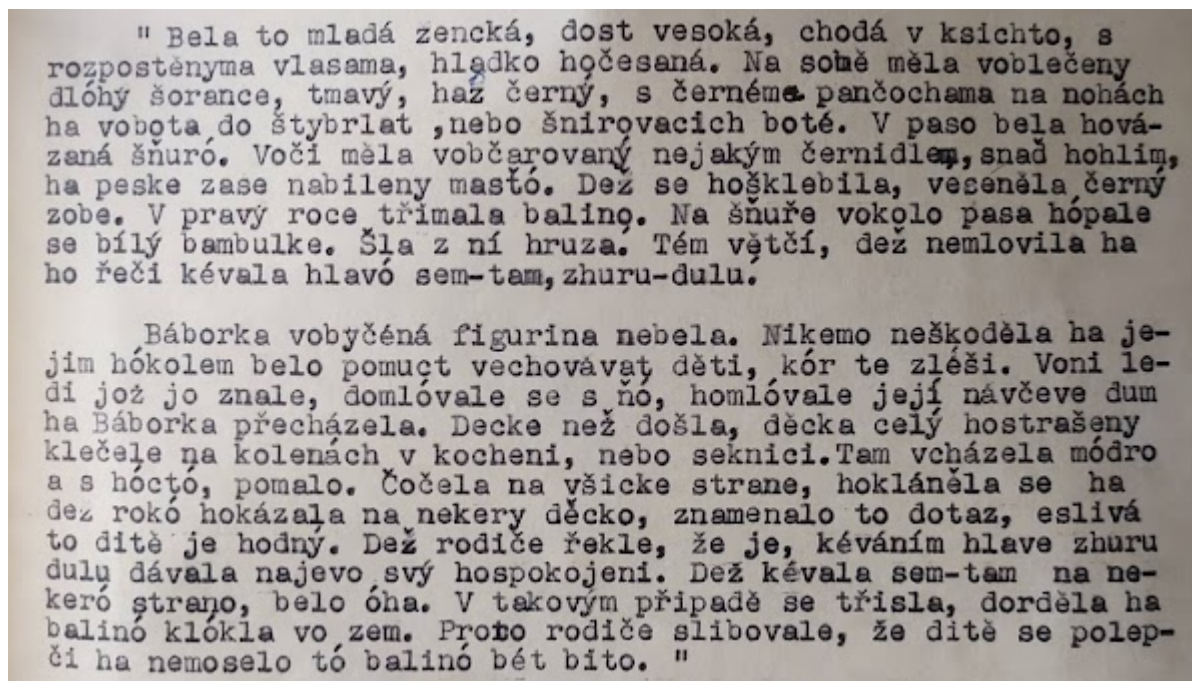
Vzdělávací oblast RVP ZV	Člověk ve společnosti
Téma	Naše obec, region, kraj
Ročník	7.-9.
Cíle hodiny	Žáci objasní původ a význam svátků České republiky. Žáci se seznámí se zvyky, svátečními dny a tradicemi obce Bohutice 19. a 20. století. Žáci se seznámí s bohutickým nářečím.
Klíčové kompetence	občanské, k učení, komunikativní, pracovní, digitální
Formy výuky	společná práce, skupinová práce
Mezipředmětové vztahy	Český jazyk a literatura, Dějepis
Pomůcky	pracovní listy, slovníky, počítač či mobilní telefon s připojením k internetu
Časová dotace	2 vyučovací hodiny (90 minut)

Na začátku hodiny si žáci společně (např. formou brainstormingu) připomenou významné svátky, které se v České republice slaví a vysvětlí význam těchto svátků.

Poté se žáci rozdělí do skupin. Každá skupina obdrží jeden pracovní list, který vypracuje. Žáci své spolužáky po vyplnění pracovních listů seznámí se zvykem či textem, se kterým pracovali, vysvětlí význam zvyku či svátku.

Úkol 1 - Báborka

Přečtete si následující text o tradici Báborce. Pokud nebudete některým slovům rozumět, vyhledejte je slovníku nebo na internetu.

Obrázek 4: Báborka (Zdroj: Čárský, 1972-1973, s. 19)

1. Kdo nebo co to byla Báborka?
2. Co měla Báborka oblečeného?
3. Za jakým účelem byla tato tradice dodržována?
4. Jaká tradice Báborku v současné době připodobňuje?
5. Pokuste se podle popisu Báborku nakreslit.

Úkol 2 - Vánoční a novoroční zvyky

V příloze si přečtete, jak se v Bohuticích slavily Vánoce a Nový rok.

1. Kdy začínala obvykle štědrovečerní večeře?
2. Co se na štědrovečerní večeři podávalo? Napište, jaké pokrmy připravujete doma na Štědrý den vy.
3. Jak se v obci slavil Nový rok?
4. Jakou zásadu občané Bohutic na Nový rok dodržovali a proč?
5. Kdo byly dračky? Co dělaly?
6. Na základě textu v příloze popiš, jak se v Bohuticích dralo peří.
7. Čím bylo draní peří zakončeno?

Úkol 3 - Vítání jara

Ukončení zimy se v Bohuticích oslavovalo nošením smrtky po návsi za zpěvu písně.

Viz níže.

*„Smrtná neděla,
kam ses poděla?
Kams klíče poděla?
Smrtolenko, kde si belo,
žes tak dloho nešla.*

*Ho stodánke, ho joránkde,
roke nohe mela.
Voče do vode hopírala,
slizečke šátečkem hotírala,
aji plynke sem tam prala.*

*Ničkum nesem Smrtko,
k zelenymo štvrtko.
Až tam Smrtko donesem
a k pivovaro zanesem.*

*Hoří, hoří, fára,
kósek vod pivovára.
Všecko vzalo shořelo,
jen volovo růstalo.*

*Panimámo krásná,
déte kósek másla,
manimámo tytydlá,
déte kósek povídlý.*

*Bode-li to maličko,
tak přidáte vajíčko.
Dáte všecko sem, sem, sem,
v košo dum to donesem.”*

(Holíková, Agáta, Štefková, Karolína in Čárský, 1972-1973, s. 42-43)

1. Napište, o čem je text písně.

2. Jaký je důvod vynášení a pálení smrtky z obce? Kdy se smrtka z obce vynášela?

3. Dodržuje se zvyk vynášení smrtky i ve vaší obci? Pokud ano, popište, jak to probíhá.

4. Napište postup, jak a z čeho byste smrtolku (figurínu, která se nosila po obci a nakonec se spálila), vyrobili. Zmenšenou figurínu poté v hodině výtvarné výchovy vytvořte.

Úkol 4 - Velikonoční zvyky

Přečtěte si text z Přílohy 2 - Zvyky, tradice a svátky o velikonočních zvycích v obci.

Na základě textu odpovězte na otázky.

1. Proč se Bohuticím přezdívá „Hrkalov“?

2. Proč chodili chlapci před Velikonocemi „hrkat“? Kdy?

3. Co dívky chlapcům o Velikonočním pondělí dávali jako koledu?

4. Popište, jak se Velikonoce slaví nyní, jaké jsou současné velikonoční zvyky, co dostávají chlapci jako koledu.

Úkol 5 - Hodové a pout'ové zvyky

Přečtěte si text z přílohy Hodové a pout'ové zvyky. Na základě přiložených textů odpovězte na otázky níže.

1. Na základě získaných informací napište, kolikrát se v Bohuticích konaly hody a poutě. Napište název hodů či poutí a kdy přibližně se konaly.

2. Od kdy se v obci slavily veřejné poutě a zábavy?

3. Kdy se stavěly májky? Z čeho byly, čím se zdobily?

4. Co je to vykupování rozmarýna? Tento zvyk stručně popište.

5. Na jak dlouho se volili stárci a stárkové? Jaké měli práva a povinnosti?

Úkol 6 - Bohutický kroj

Přečtěte si informace o bohutickém kroji. Poté vypracujte úkoly pod textem.

„Ještě v 50. letech 19. století existoval v bývalém moravskokrumlovském hejtmanství trojí kroj: z kraje dolního, tj. kroj krumlovský, z kraje středního, tedy kroj rouchovanský, a z horního, tzn. kroj hrotovický. Kroj se však nelišil střihem, ale spíše barevností a volbou materiálů. Zatímco venkované z teplejšího a úrodnějšího Krumlovska v polovině 19. století již přestávali užívat ruční výšivku a látky se převážně kupovaly, v bohatém městečku Rouchovany přijímali městskou módu ještě rychleji a „po panský“ se zde oblékali „selští“ i „neselští“.“ (Mačuda a Hujňáková, 2015 s. 3)

Bohutický kroj podle mapky níže nelze přesně specifikovat. Bohutice byly totiž ovlivněny německou a hanáckou tradicí. Sami zmínění autoři bohutický kroj řadí mezi skupinu krumlovsko-znojemských krojů, které měly prvky jak moravskokrumlovského kroje, tak kroje severoznojemského. Kroje mohly mít tedy společné rysy.

Bohutický kroj se ale bohužel nedochoval. Dvorský a Kameníček (1913) ve své knize uvádí popis kroje na základě výpovědi 80letého občana Bohutic, který vypravoval, že jeho děd nosil černé koženky, které sahaly až po kolena, bílé střevíce s přezkami, klobouk se širokou stříškou. Podle vyprávění stařečkův otec nosil již jen černé koženky po kolena, vysoké boty tvrdé čizmy tzv. kanony, a široký plstěný černý klobouk. Ženy prý nosily vysoké modré živůtky a čepce, které byly zdobeny plíšky. Přes čepce byly přehozeny pleny.

I přesto, že se v obci konají každoročně krojované hody, kroje, které mají zavádějící na sobě, nejsou pravé Bohutické.

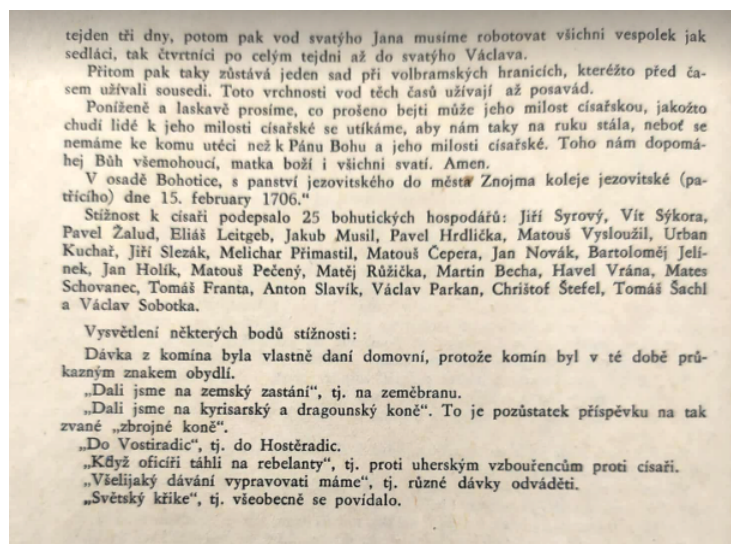
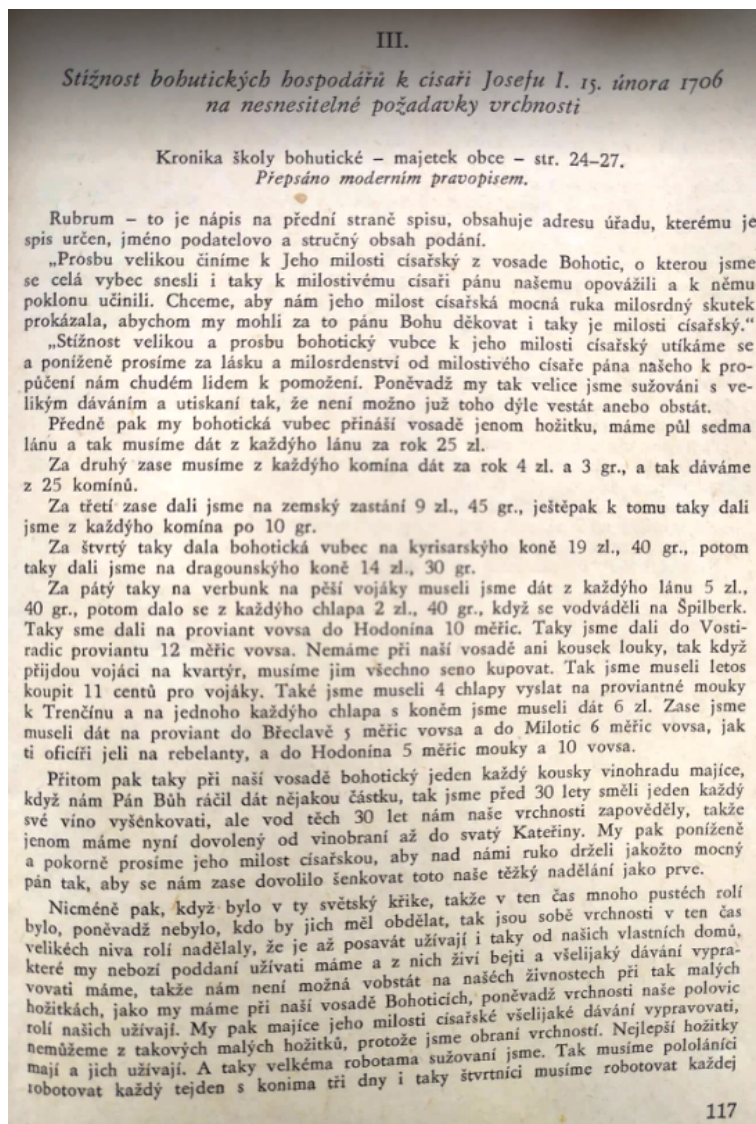
1. Proč nelze přesně specifikovat bohutický kroj? Mezi které kroje se řadí?

2. Které prvky měl pravděpodobně bohutický lidový kroj a proč?

3. Na základě výpovědi občana Bohutic bohutické kroje nakreslete.

Úkol 7 - Stížnost bohutického lidu u císaře Josefa I. z roku 1706 a zvyk s tím spojený

1. Přečtěte si Stížnost bohutických hospodářů k císaři Josefu I. z 15. 2. 1706 na nesnesitelné požadavky vrchnosti. Zdroj: Vaňáček (1967), s. 117-118.

2. Vypište v bodech hlavní důvody nespokojenosti bohutického lidu.

3. V příloze se zvyky a svátky najdete zvyk, který připomínal tuto událost. Tento zvyk stručně popište.

3. 3. Pracovní list 3 - Návštěva Bohutic

Poslední částí poznávání Bohutic by byla samotná návštěva obce. Do Bohutic je dobré vlakové spojení z Brna. Autobusové spojení do obce je náročnější, jelikož zde jezdí pouze lokální autobusová linka. Je také možné zajistit vlastní autobusovou přepravu, v areálu zámku je velké bezplatné parkoviště, kde může být autobus odstaven.

Návštěva by byla koncipována ze tří částí:

1. Návštěva bohutického zámku a vinných sklepů
2. Návštěva expozice soch křížové cesty
3. Návštěva Lurdské jeskyně, případně kostela Nanebevzetí Panny Marie

Každá část projektu včetně úkolů pro žáky je níže podrobněji popsána.

Před realizací projektu je třeba kontaktovat obecní úřad v Bohuticích, který sídlí na místním zámku, kde se nachází také expozice soch bohutické křížové cesty, a dohodnout termín návštěvy, případně dohodnout uzavření Expozice soch pro veřejnost. Je třeba zajistit na konkrétní čas průvodce, jelikož kancelář Expozice je otevřena od 10.00-15.00. Když bych projekt realizovala já se svými žáky, byla bych jim průvodcem já, jelikož o víkendech na zámku pracuji jako průvodkyně.

K některým úkolům budou žáci potřebovat přístup k internetu. Je možnost domluvit se s paní starostkou, zda by žákům poskytla heslo na WiFi připojení, případně zda by poskytla kancelář expozice, kde se nachází počítače s přístupem k internetu.

Do Bohutic si žáci s sebou vezmou pracovní listy z předchozích hodin, které budou doplňovat a při vypracovávání úkolů potřebovat.

Vzdělávací oblast RVP ZV	Člověk ve společnosti
Téma	Naše obec, region, kraj
Ročník	7.-9.
Cíle hodiny	<p>Žáci navštíví obec Bohutice. Na základě nabytých znalostí o obci dotvoří přehled historických událostí.</p> <p>Žáci se seznámí s další historií obce a jejími památkami.</p> <p>Žáci vyjádří svůj postoj k náboženství, diskutují o základních myšlenkách křesťanství.</p> <p>Žáci se seznámí s příběhem Ježíše Jeruzalémského a jeho cestou na Golgotu.</p> <p>Žáci se seznámí s významnými památkami obce.</p> <p>Žáci vytvoří jednoduchou mapu obce.</p>
Klíčové kompetence	občanské, sociální a personální, k učení, komunikativní, pracovní, digitální
Formy výuky	frontální, práce ve dvojicích, projektová výuka
Mezipředmětové vztahy	Zeměpis, Dějepis, Český jazyk
Pomůcky	pracovní listy, Příloha 1 - Historie obce, Příloha 3 - Popis jednotlivých zastavení křížové cesty
Časová dotace	6 vyučovacích hodin (270 minut)

1. Návštěva bohutického zámku

Po příjezdu na nádvoří bohutického zámku si žáci připomenou poznatky o obci z předchozích hodin Občanské výchovy. Poté půjdou do kanceláře obecního úřadu Bohutice, který se nachází v 1. poschodí zámku, kde získají text o historii a památkách v obci.

Úkol 1

Žáci si materiály obdržené na obecním úřadě přečtou a na jejich základě doplní časovou osu, kterou vytvářeli v pracovním listu č. 1.

Úkol 2

Žáci na základě získaného textu vypíší hlavní informace o bohutickém zámku. Poté se pokusí zařadit bohutický zámek do architektonického slohu, kdy budou argumentovat konkrétními příklady.

Po vypracování úkolů bude následovat návštěva zámeckých sklepů - sklepa sv. Jana, který dříve sloužil jako chladírna pro zásobování zámku, a sklepa sv. Floriána, který v minulosti sloužil jako úniková chodba ze zámku.

Po návštěvě sklepů se žáci přesunou do 2. patra bohutického zámku, kde se nachází expozice soch křížové cesty.

2. Návštěva expozice soch Bohutické křížové cesty

Průvodce žákům sdělí základní informace o osobnosti faráře Práška a jeho počínání v Bohuticích. Poté žáci vyplní zadané úkoly.

Úkol 3

Učitel předloží žákům text níže. Žáci poté odpoví na otázky pod textem.

„Farář Prášek chtěl peníze získané od farníků použít na vybudování Svatováclavského parku nad Lurdkou jeskyní, kde mělo být ve čtrnácti prosklených kapličkách umístěno čtrnáct zastavení křížové cesty. Roku 1932 zadal zakázku do dílny kutnohorského řezbáře Bohumila Beka na vytvoření čtrnácti zastavení křížové cesty. Řezbář Bek sochy vytvářel ve své dílně dle námětů obrazů malíře Eduarda Neumanna po dobu sedmi let. Celkem vytvořil 55 kusů soch, z nichž bylo 54 z libanonského cedru, který si řezbář nechal do Kutné Hory dovážet a 1 socha byla lipová.

Nebýt darů farníků, dílo by nebylo dokončeno. V období před druhou světovou válkou totiž byly finance na dokončení celého díla téměř vyčerpány. Bekovi zbývalo dotvořit poslední tři zastavení křížové cesty. Farář Prášek tedy uspořádal sbírky. Bek vytvořil z těchto prostředků dvě zastavení křížové cesty. Na vytvoření dvanáctého zastavení křížové cesty ale již nezbyly finance. Nebýt tří mecenášů a dalších drobných příspěvků místních, kteří zafinancovali výrobu tohoto zastavení, by dílo nebylo dokončeno. Jako poděkování se u těchto soch nachází měděné štítky s poděkováním. Celková hodnota soch v té době byla necelých 120 000 korun. Poslední sochy byly do Bohutic přivezeny v roce 1939.“

Otázky k textu:

1. Z jakého důvodu podle vás na dokončení Křížové cesty nezbývaly finance, přičemž v roce 1932 měl farář Prášek dostatek peněz na vytvoření celého díla?
2. Kolik soch za rok v průměru řezbář Bek vytvořil? Jaká byla v průměru cena jedné sochy?
3. Z jakého dřeva sochy vytvářel?
4. Socha z kterého dřeva by podle vás byla dnes více poškozena, kdyby nebyly sochy zrestaurovány? Odůvodněte proč.
5. Prostřednictvím mobilních telefonů a internetu zjistí informace o libanonském cedru.

Úkol 4

Učitel s žáky bude diskutovat o základních myšlenkách křesťanství. Zjistí, co žáci ví o křesťanství jako náboženství, co ví o Písmu svatém.

Poté se žáci rozdělí do dvojic, kdo chce pracovat sám, zůstane sám. Každá dvojice či jednotlivec dostane pracovní list s popisy jednotlivých zastavení (viz Příloha 3). Žáci na základě popisu určí, o které zastavení křížové cesty se jedná. Číslo zastavení zapíšou na papír přímo k popisu.

Úkol 5

Žáci vyhledají informace o biblických postavách, které jsou součástí expozice soch - pilát, Veronika, Šimon Kyrénský... Úkol lze zpracovat ve dvojicích či skupinách - každé skupině je možno přidělit určitou biblickou postavu.

Úkol 6

Až budou mít pracovní listy vyplněné a budou mít zjištěné informace o biblických postavách, zkontrolují si pracovní list je společně s učitelem podle řešení.

Po kontrole pracovního listu učitel mezi žáky rozdělí jednotlivá zastavení křížové cesty. V případě, že by byl počet žáků menší než 14, se žáci rozdělí do dvojic a každá dvojice bude mít přidělena 2 zastavení. Úkolem dvojic či jednotlivců bude si během 5 minut připravit krátký výklad (popis) přiděleného zastavení.

Poté se žáci vrátí zpět na začátek Expozice a společně s učitelem a průvodcem projdou jednotlivá zastavení křížové cesty za výkladu žáků. Zároveň žáci u každého zastavení křížové cesty představí vyobrazené postavy a v krátkosti řeknou svým spolužákům, co se o postavě dozvěděli. Průvodce popis jednotlivých zastavení může doplnit o další poznatky a zajímavosti.

3. Návštěva Lurdské jeskyně a sochy sv. Václava

Z areálu zámku se žáci s učitelem vydají po Naučné stezce Antonína Práška, která vede ze zámku k Lurdské jeskyni, která se nachází cca 800 metrů od zámku. Jedním z bodů naučné stezky je také kostel Nanebevzetí Panny Marie v Bohuticích, kde lze po předchozí domluvě sjednat prohlídku.

Úkol 7

U Lurdské jeskyně si žáci přečtou informace u Lurdské jeskyni, které se nacházejí na informační ceduli. Poté odpoví na tyto otázky:

1. Podle čeho získala jeskyně název Lurdská?
2. Kdy byla bohutická Lurdská jeskyně vysvěcena? (přesné datum) Za jakým účelem byla vybudována?
3. Existují další jeskyně, které se takto nazývají? Informace můžete vyhledat na internetu.
4. Jaké sochy se v Lurdské jeskyni nacházejí a odkud pocházejí?
5. Jaké byly další záměry faráře Práška?

Žáci vytvoří popis Lurdské jeskyně, který mohou doplnit nákresem. Poté vyhledají informace o Lurdské jeskyni v Lurdech, vyhledají její obrázek a porovnájí ji s Lurdskou jeskyní v Bohuticích.

Úkol 8

Na základě získaných informací vytvoří přehled počínání faráře Práška v bohutické farnosti od roku 1923, kdy do farnosti přišel.

Poté budou žáci s učitelem pokračovat po naučné stezce až k soše sv. Václava, kde je konečný bod naučné stezky.

Úkol 10

Žáci si zopakují poznatky o sv. Václavu, které získali v hodinách dějepisu. Poté k obrázkům napíší jména světců a na základě získaných informací určí, z kterého roku a jakého období sochy pocházejí. Žáci zkusí určit, z jakého materiálu je socha sv. Václava vytvořena.

Obrázek 6: Sochy svatých v obci Bohutice.

Zdroj: *Unikátní soubor památek v Bohuticích*. [online] Bohutice: ©2011. [cit. 4. 6. 2022].

Dostupné z: <http://krizovacestabohutice.cz/?page_id=73>

Na základě informací získaných z úkolu 1 žáci odpoví na tyto otázky:

1. Kdy byly sochy vytvořeny?
2. Kdo je nechal vytvořit a proč?
3. Kde se sochy nachází?

Úkol 11

Žáci vytvoří na list papíru mapu Bohutic a vyznačí trasu, kterou vede naučná stezka. Poté do vytvořené mapy zakreslí, kudy měl vést Svatováclavský park, jak jej plánoval vybudovat farář Prášek.

Poté se vrátí po naučné stezce zpět do zámku, kde výprava končí.

3. ZÁVĚR

Hlavním cílem mé bakalářské práce bylo seznámit čtenáře této práce s významnými a svátečními dny v obci Bohutice v 19. a 20. století a vytvořit tomu odpovídající pracovní listy, které by využili vyučující 2. stupně základní školy v rámci výuky Občanské výchovy.

Cíle, které jsem si v této bakalářské práci stanovila, jsem dle mého názoru splnila. V teoretické části jsme se seznámili s historií obce a dále zvyky, tradicemi, svátky a slavnostmi, které se v Bohuticích v 19. a 20. století dodržovaly.

Na teoretickou část přímo navazovala část praktická, kde jsme mohli poznatky z teoretické části uplatnit. Myslím, že pracovní listy jsou použitelné při výuce Občanské výchovy na 2. stupni základní školy. Praktická část obsahovala celkem tři sady pracovních listů, které mohou vyučující do své výuky zakomponovat. Poslední sada pracovních listů by byla využitelná při návštěvě Bohutic.

Já sama bych tento projekt chtěla v budoucnu v rámci výuky Občanské výchovy realizovat. Svou náročností je dle mého názoru vhodný pro žáky 7.-9. tříd základní školy. Žáci se prostřednictvím úkolů seznámí se zvyky, historií obce a dominantami naší obce.

Myslím, že je důležité zdát dobře nejen místo, kde žijeme, ale také naše okolí. Často se setkávám s tím, že žáci navštívili spoustu zemí, spoustu měst, ví, co je kde ve velkých městech, ale to, co mají v okolí, neví. Podobný projekt bych chtěla realizovat i v okolních vesnicích, kdy by si žáci sami připravili výlet do svých obcí a seznámili nás s historií a památkami, které se v obci nachází. Poté by mohlo být zajímavé srovnání historie, zvyků a tradic jednotlivých obcí.

Věřím, že mnou vytvořené pracovní listy umožní v budoucnu poznání naší obce dalším lidem.

4. ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá dny všedními a svátečními v obci Bohutice v 19. a 20. století. V teoretické části jsou uvedeny základní údaje o obci, dále historie a popis dnů všedních a svátečních v 19. a 20. století. Praktická část obsahuje soubory pracovních listů zaměřených na historii obce a dny sváteční. Pracovní listy mohou v budoucnu využít učitelé Občanské výchovy na 2. stupni základní školy v rámci poznávání našeho regionu, tradic a zvyků. V závěru práce uvádím důvody, proč je důležité znát historii a okolí místa, kde žijeme.

ANNOTATION

This bachelor's thesis deals with weekdays and holidays in the village Bohutice in the 19th and 20th century. The theoretical part contains basic information about the village, history and description of weekdays and holidays in the 19th and 20th centuries. The practical part contains a set of worksheets focusing on the history of the village and public holidays. The worksheets can be used in the future by teachers of Civic Education at the 2nd level of primary school in the context of learning about our region, traditions and customs. At the end of the work I give reasons why it is important to know the history and surroundings of the place where we live.

5. POUŽITÁ LITERATURA

- Administrativní lexikon obcí v republice Československé, II. díl: Morava a Slezsko, Slovensko, Podkarpatská Rus.* V Praze: nákladem a tiskem Rudolfa M. Rohrera V Brně, 1928. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:58a360c8-5b70-4d5c-8be3-cbf5bb999269>
- BÍLEK, Tomáš Václav. *Statky a jmění kollejí jesuitských, klášterů, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království Českém od císaře Josefa II. zrušených.* V Praze: Frant. Bačkovský, 1893.
- Bohutice. [online] Bohutice: ©2022. [cit. 4. 6. 2022]. Dostupné z: <https://bohutice.cz/>
- Bohutice 1253-2003. 750 let výročí založení obce.* Bohutice: 2003.
- ČÁRSKÝ, Miroslav. *Sbírka památek na lidovou kulturu několika obcí z Krumlovska.* Bohutice, 1972-1973.
- DVORSKÝ, František, KAMENÍČEK, František. *Vlastivěda moravská.* Brno: Musejní spolek v Brně, 1913.
- Expedice speculum. Putování za záhadami a zajímavostmi regionu „Zrcadla”. *Záhada bohutických kostelů.* 11/2005.
- JELÍNKOVÁ, Zdena. *Lidový tanec v Brně a na Brněnsku v pramenech 19. století.* Brno: Městské kulturní středisko S.K. Neumanna, 1980.
- LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *České lidové kroje.* Praha: Vydavatelství a nakladatelství Práce, s. r. o. 1994.
- Lexikon obcí pro království a země na říšské radě zastoupené: zpracován na základě výsledků sčítání lidu ze dne 31. prosince 1900, X: Morava.* Ve Vídni: C.k. statistická ústřední komise, 1906. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:6997c8c4-1eb5-40e1-b150-e8bfb5dbedb0>
- MACKOVČIN, Peter a kol. *Brněnsko. Chráněná území ČR.* Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a EkoCentrum Brno, Praha 2007.
- MAČUDA, Jiří. *Od Hromnic až do Tří králů. Zvyky a tradice obcí na Znojemsku.* Malovaný kraj, občanské sdružení, Břeclav, 2015.
- MAČUDA, Jiří, HUIJŇÁKOVÁ, Pavla. *Tradiční lidový oděv na Znojemsku.* Malovaný kraj, občanské sdružení, Břeclav, 2015.
- MAŠA, František. *Bohutická farnost v kázáních faráře P. Karla Bezstarosti v letech 1898–1915.* Bohutice, 1998–1999.
- MAŠA, František, NEDOMOVÁ, Blažena. *Z historie římsko –katolické farnosti, fary a kostela v Bohuticích.* Bohutice, 2013.

SLAVÍK, František, Augustin. *Moravské Slovensko od XVII. století: dějepisné paměti a studie*. Nákl. K. Fencla, 1903. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:36e55530-7e9b-11e8-9690-005056827e51>

SUŠIL, František. *Moravské národní písně s nápěvy do textu vřaděnými*. Brno: K. Winiker, [1859]. Dostupné také z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:1cff0a21-41d5-45c0-a25b-31afd745997f>

Unikátní soubor památek v Bohuticích. [online] Bohutice: ©2011. [cit. 4. 6. 2022]. Dostupné z: http://krizovacestabohutice.cz/?page_id=73

VANĚK, Michael. *Bohutice*. Brno: Musejní spolek v Brně, 1967.

6. PŘÍLOHY

Příloha 1 - Historie obce

BOHUTICE V OBDOBÍ STŘEDOVĚKU DO KONCE 1. SVĚTOVÉ VÁLKY

První písemná zmínka o Bohuticích pochází z roku 1253, kdy je ve starých znojemských kronikách poprvé zmíněn farní kostel. Kostel byl zasvěcen Všem andělům, nacházel se na kopci za vesnicí. Byl dřevěný, několikrát vyhořel a posléze byl přestavěn na kostel zděný.

Jak uvádí Dvorský a Kameníček (1913), od roku 1321 patřily Bohutice proboštví Vyšehradskému. Roku 1321 bylo celé panství prodáno Jindřichovi z Lipé. Již roku 1346 bylo panství z části prodáno Mikeši z Kyjovic.

„V ukrutné válce v r. 1468-70 tak hrozně Uhři zde pálili a pustošili, že potom do konce XVI. století bylo na Moravském Slovensku přes 80 pustých osad, včetně Bohutic.“ (Slavík, 1903, s. 6)

Dvorský a Kameníček (1913) uvádí, že Mikeš z Kyjovic svůj podíl na statku prodal v letech 1491 – 1500 Jiříkovi Kusému z Mukoděl. Od roku 1535 prodal český maršálek Jan z Lipé svůj podíl tvrze s vesnicí, dvorem a osadami Janovi Kusému z Mukoděl. Od tohoto roku celý bohutický majetek vlastnil rod Kusých z Mukoděl.

„Hanuš Kusý z Mukoděl dal dne 14. dubna 1597 Novokřtěnce z jich vlastního domu a dvora, kde po 40 let bydleli, násilím vypuditi a stíhatu, sebrav jim všecken majetek nemovitý i movitý. Avšak již po roce vrátili se opět ujavše se držení svého zboží. Nástupcové Hanušovi pozbyli státeků svých a císař Ferdinand II. daroval listem dne 25. září 1627 zákem i s vesnicí Bohuticemi koleji Jezovitské ve Znojmě. V letech 1605, 1619-1620 a zvláště 1622 řádilo zde jako na panství odbojného pána zle vojsko císařské a téměř celá osada byla vypálena. Dne 5. ledna 1622 zapálili Bukvojovi vojáci dům Novokřtěnců.“ (Dvorský a Kameníček, 1913, s. 134-135)

Vaňáček (1967) uvádí, že v době 30leté války (1618-1648) byly Bohutice a okolní vesnice vyplněny a zpusťeny. V celém Bohutickém panství se nacházelo 21 starousedlých domů, 12 domů nověosedlých, 7 opuštěných. V roce 1657 se zde nacházelo celkem 69 domů. Kostelík na kopci zpusťl a jezuitská kolej, která měla v Bohuticích své sídlo, si nechala v přízemí zámku zříditi kapli, jež byla zasvěcena Matce Boží v trní. V této kapli měli Jezuité své bohoslužby. Farní kostel na kopci zpusťl, proto jej dala roku 1664 jezuitská kolej opravit.

„Roku 1709 činil si na zdejší kostel nároky olbramovický farář, leč biskup olomoucký ponechal jej jezovitům, aby v něm konali služby boží a katechese. Když pak řád ten zrušen, byl kostelík odsvěcen, zbořen a na místě něho vystavěna kaple na hřbitově zasvěcená

Michaelovi Archandělovi. Na místě kostela postaveny větrné mlýny, jež však pro časté větry a bouře, jimiž trpěly, r. 1850 prodány a zrušeny.” (Dvorský a Kameníček, 1913, s. 136)

Dle citovaných autorů se v obci zachovala listina z roku 1706, která obsahovala stížnost místního lidu na vrchnost císaři.

„Robotníci byli v té době utiskováni na milost a nemilost z vůli panské, aby nad utiskovanými Bohutickými milostivě ruku ochrannou držel”. Stěžují si na soužení a útisk vrchnosti, „že nelze pro veliké a stálé soužení déle obstáti, neboť je vrchnost nutí k nesnesitelným platům na penězích a dávkám na obilí pro vojsko“. Také si Bohutičtí stěžují, „že těžkými robotami sužováni jsou, že pololánici i čtvrtníci musí robotovat každý týden s koňmi 3 dni a od sv. Jana do sv. Václava jak sedláci tak čtvrtníci po celém týdnu. Také užívá vrchnost jednoho sadu při olbramovických hranicích, kterého před časem užívali sousedé.“ (Dvorský a Kameníček, 1913, str. 137 – 138)

Va letech 1720 – 1721 byly v Bohuticích vytvořeny čtyři sochy svatých. Jednalo se o sochy sv. Jana Nepomuckého, sv. Michaela Archanděla v boji s drakem, sv. Václava a sv. Floriána. Tyto sochy představují patrony Bohutic. Jezuité jejich vytvořením docílili toho, že se Bohutice staly významným poutním bodem.

„Po zrušení řádu připadly vytčené jistiny jakož i statky bývalé kolleje znojenské, v jedné sumě na 260.00 zl. vynášející, fondu studijnímu a budova kolleje postoupena byla vojsku za kasárny. Statek Bohutice postoupen byl r. 1789 Janovi Topolanskému od nájmu dědičného za roční činži 7508 zl.” (Bílek, 1893, s. 115-116.)

Jak uvádí Vaňáček (1967) Jan Topolanský v Bohuticích žil společně se svou manželkou Terezií. Po jeho smrti se Terezie znovu provdala, roku 1813 za Václava Petříčka. Ten vyplatil ze statku všechny dědice po Janu Topolanském. Václav Petříček měl s Terezií jedinou dceru Aloisii, která se stala jedinou dědičkou celého Bohutického panství. Aloisie Petříčková se roku 1828 provdala za Josefa Seydela, který sňatkem získal polovinu statku.

Josef s Aloisií společně vychovávali dva syny, Josefa a Aloise. Oba dva synové v brzkém věku zemřela. Smrt synů posílila v paní Aloisii víru v boha, a proto se se svým mužem rozhodli na své vlastní náklady vystavět chrám zasvěcený Panně Marii Nanebevzaté, který měl být současně místem odpočinku jejich dětí a později i manželů samotných. Vztahy v obci byly napjaté. Jak uvádí Maša (2013) v 80. letech 19. století v obci žilo 694 obyvatel, z toho 659 českých a 35 německých. V obci se nacházelo celkem 123 domů.

Vaňáček (1967) doplňuje, že i přesto, že v Bohuticích žilo z 95 % české obyvatelstvo, Seydelovo smýšlení bylo výhradně německé, což dával najevo i vůči bohutickému

obyvatelstvu, kterému často ztrpčoval život. J akožto hrdý Němec, svou protičeskou vypjatost a podjatost přenášel na úřady udavačstvím a donašečstvím.

„Josef Seydl byl osobností nepochybně rozpornou, duchem zůstávajícím v předrevolučním Rakousku 1. poloviny 19. stol., s povahovými vlastnostmi a jednáním a způsoby feudálního pána jak se patří. Nesporné je i to, že přijali nové trendy zemědělského hospodaření a organizoval hospodářskou činnost na polích, ve stájích a v lesích tak, že statek i lesní hospodářství vzkvétaly.“ (Maša, 2013)

Vaňáček (1967) dále uvádí, že v lednu roku 1868 započalo budování železniční trati. Za panskou sýpkou se měla nacházet stanice železnice, ale úsilím Josefa Seydela byla zrušena. Byla vystavena asi 7 km od obce ve vsi Rakšice. Ve vesnici bylo z důvodu výstavby železniční trati mnoho cizích lidí, což znepokojovalo místní občany včetně Seydela. Výstavba železnice byla dokončena roku 1868. Všichni občané byli vyzváni, aby si u okresního úřadu podali žádost o náhradu škod, které stavbou železniční tratě utrpěli.

Dále uvádí, že Josef Seydel v roce 1878 zemřel a bohutický velkostatek připadl Karlu, Rosalii, Evženu a Marii Seydelovým. Správcem se stal Karel, který vykoupil podíly velkostatku od ostatních spolumajitelů.

Dále uvádí, že roku 1884 byla škola rozšířena na dvoutřídní. Roku 1876 byla založena školní knihovna. Knihy do knihovny darovali Seydelovi. Roku 1898 byla v Bohuticích vysázena „meruňková hora“, která byla vysázena pro velmi příznivou polohu podněbí. Byla vysázena také trať meruňkových stromů, která nesla jméno císaře Františka Josefa I. Ve stejném roce byl při škole zřízena školní nadace pro žáky. Tehdejší učitel Floriál Štenzl přetvořil text písně Kde domov můj?.

O rok později (r. 1899) byl založen sbor dobrovolných hasičů a spolek vojenských vysloužilců. V roce 1907 byla vystavěna vedle kostela nová jednopatrová školní budova.

Jak dále Vaňáček (1967) uvádí, v obci žilo 10 % obyvatel evangelického vyznání. Místní občanka Terezie Schovancová nechala opravit svůj dům a přestavit jej na evangelickou modlitebnu. Do modlitebny přicházeli i občané z okolních vesnic.

Vaňáček (1916) a Maša (2013) uvádí, že roku 1908 Karel Seydel zemřel a panství se tak ujala jeho v té době 50letá dcera Anna Seydelová. Bohutický majetek tak připadl z 1/6 Jindřichu Seydelovi, ze 2/6 Karlu Seydelovi, z 1/6 Rosalii Seydelové, z 1/6 Marii Obsiegrové a z 1/6 Jindřišce Maurové. Roku 1909 odkoupila Anna Seydelová 5 podílů statku. Svůj podíl si ponechala pouze Rosalie Seydelová, sestra Anny. Poslední žijící z Rodu Seydelů Anna, jež se nikdy neprovdala a nemohla mít děti, si adoptovala Heinze Heuschela. Ten přijal její jméno Seydel, Heinz Seydel-Neuschel. V roce 1910 v Bohuticích žilo ve 150 domech

697 obyvatel, z toho 5 Němců. V tomto roce byla založena tělocvičná jednota Sokol místním učitelem Františkem Hejným. V roce 1912 se „vynořila snaha po elektrifikaci obce; jejím propagátorem byly „Podyjské závody elektrické“. Ušlechtilá snaha však byla přerušena válkou a Bohutice musely ještě desetiletí čekat, než se v domech nad obcí rozsvítily první žárovky.“ (Vaňáček, 1967, s. 93)

První světovou válkou utrpěly Bohutice největší strádání. Jak uvádí Vaňáček (1967), z obce bylo odvedeno 156 mužů ve věku 18 – 50 let, z toho 25 mužů ve válce zemřelo.

„Válečné hospodářství dolehlo na obce stejně jako na každé sídlo země a projevilo se rovněž v každém ohledu: zabavování obilí, dobytka, neustálými rekvizicemi i za vojenské asistence a pronásledováním uvědomělých členů obce. Jedna válečná půjčka stíhala druhou – celkem sedm – přibývalo potravinových lístků, ale nebylo živobytí. V roce 1916 bylo odevzdáno k vojenským účelům kovové náčiní. V březnu 1917 došlo i na kostelní zvony. Naposled se rozezvučely nad krajem a potom rozbité na kusy shazovány s věže. Za kostelním zvonem putoval i ze hřbitovní kaple, dokonce musel být odevzdán i školní zvonek. V lednu roku 1918 byly rekvirovány i kovové předměty kostelní – svícný a píšťaly varhan. To však již monarchie měla „na mále“. Říjen roku 1918 ji škrtil ze seznamu států. Touha nespokojených v roce 1706 a rebelujících v letech 1821 a 1866 byla konečně splněna.“ (Vaňáček, 1967, s. 95)

OBDOBÍ OD KONCE 1. SVĚTOVÉ VÁLKY PO SOUČASNOST

Vaňáček (1967) uvádí, že po 28. říjnu 1918 začali všichni lidé žít novým životem, začaly se stavět nové domy, obyvatelstvo se rozrůstalo. Všichni oslavovali svobodu, zpívali novou českou hymnu. Vyrovnaní ztrát válečných let se podařilo ale až v roce 1930. V té době počet obyvatel činil 762 Čechů a 6 Němců. Co se náboženství týče, v obci bylo 599 občanů římskokatolického vyznání, 63 evangelíků, 65 občanů vyznání československého, 10 židovského a 30 občanů bez vyznání. V obci se nacházelo celkem 193 domů. Roku 1919 bylo zvoleno první představenstvo obce. Starostou se stal rolník Karel Holík. Roku 1923 byla otevřena sokolovna, kde se nejen cvičilo, ale hrála se i divadelní představení na vysoké úrovni. O dva roky později zde byla otevřena také orlovna. Roku 1928 se obec dočkala elektrického vedení. Vaňáček (1967) uvádí, že v období první republiky Seydelovi zaměstnávali 50 osob ve službě hajných, nádeníků, lesních dělníků. Ti se v letech 1921 a 1938-1939 proti jeho chování k zaměstnancům bouřili a stávkovali. Jeho počínání v obci bylo pro mnoho místních nepochopitelné. Jakožto hrdý Němec požadoval v Bohuticích zřídit německou školu. V roce 1928 jak uvádí Vaňáček (1967), Maša a Nedomová (2013) byla v Bohuticích vybudována Lurdská jeskyně. Majitelka panství Anna Seydelová poskytla faráři

Antonínu Práškoví akátovou stráž pod hřbitovem, ze které byla jeskyně vybudována. Od té doby se konaly každoroční poutě. Roku 1932 farář objednal 55 soch životní velikosti křížové cesty. Měl v plánu vybudovat nad Lurdskou jeskyní svatováclavský park, jež měl pokračovat kolem hřbitova až k soše sv. Václava, která se nachází nad hřbitovem. Bohužel ale druhá světová válka nedovolila myšlenku faráře Práška dokončit. Co se týče období před a během druhé světové války, Vaňáček (1967) uvádí, že roku 1938 v okupaci Československa byly Bohutice omylem a patřily pod Třetí říši. Do Prahy se vypravila delegace skládající se z faráře Práška, starosty Svobody a radního Leikepa. Po 12 hodinách byly Bohutice ze záboru vypuštěny. Panstvo bylo z bohutického zámku v září 1938 odejito, Hans Neuschel-Seydel ze svých služeb propustil všechny zaměstnance. Když se panstvo v prosinci 1938 na zámek vrátilo, byla většina vybavení rozkradena. Roku 1939 obci nucen německý komisař, jímž se stal Hans Neuschel-Seydel. Jeho působení v obci bylo charakteristické pronacistickými postoji. Vaňáček (1967) uvádí, že na počátku roku žádal o připojení Bohutic ke Třetí říši. Tak činil až do vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava. Když se tak nestalo, netajil se hořkým pocitem, že jej říše opustila. Týden po vyhlášení Protektorátu své snahy o připojení Bohutic k Říši opakoval, a to dopisem říšskému komisaři pro úpravu pohraničních poměrů Quidona Kliebera. Zdůrazňoval především své zásluhy o panství, které zůstalo v německých rukou, přesto, že se již dříve Anna Seydelová rozhodla panství prodat, čemuž se postavil a zabránil tak posílení české složky v kraji. Bohutice ale nadále zůstaly českou vesnicí, přesto, že okolní vesnice a města byla německá. Neuschel-Seydel se tedy rozhodl ztrpčit život bohutickým občanům. Posílal na ně častá hlášení, udání, spolupracoval s gestapem, podílel se na zatýkání místních občanů, šikanování například zákazy používat polní cesty, které spojovaly Bohutice s ostatními obcemi. Šest občanů židovského vyznání bylo transportováno do koncentračních táborů. Čtyři z nich se nevrátili. Na nucené práce bylo odvedeno třicet obyvatel.

Dále uvádí, že od roku 1940 se ve škole vyučovala němčina, byly vyřazeny některé učebnice a žáci museli sbírat kovy, textil, papíry a gumu. Žáci, kteří chodili do měšťanské školy do Olbramovic museli přejít do Bohutic. Byla zde pro ně zřízena 4. třída. V té době školu navštěvovalo celkem 127 žáků. Němčina se ve škole vyučovala 4-7 hodina a žáci museli skládat povinné zkoušky z německého jazyka.

V roce 1941 byla zastavena činnost Sokola a Orla, Židům byl odebrán majetek a Němci obsazovali domovy místních občanů, byla znemožněna vlaková doprava nezbytná pro přepravu pošty, zavazadel a zboží. Po smrti Anny Seydelové roku 1941 se stal Hans Seydel-Neuschel univerzálním dědicem Bohutického panství.

15. dubna 1945 do Bohutic přitáhlo německé vojsko, které se usídlilo ve škole. Od tohoto data bylo vyučování přerušeno. Po třech dnech ale vojsko odtáhlo. 5. května 1945 do vesnice přijela do vesnice delegace, která odevzdala prohlášení československého revolučního výboru o znovuzřízení republiky. Následující den se konal německý transport. 8. května 1945 se v Bohuticích objevily první tanky, obrněné vozy a vojsko Sovětského svazu a Bohutice byly osvobozeny. Hansu Neuschelovi-Seydelovi byl zabaven majetek a byl nucen Bohutice opustit. Činnost školy byla obnovena již 17. května, kdy se vyučovalo ve dvou třídách s celkem 64 žáky. Od 1. října 1945 byla zřízena v učebně obecné školy třída mateřské školy.

Vaňáček (1967) uvádí, že první národní výbor se ujal funkce a snažil se o zajištění řádného chodu prací na místním velkostatku. V letech 1945 – 1949 vznikala nová stavební místa, zřídilo se sportovní hřiště pod zahradou, v roce 1946 vznikl v Bohuticích fotbalový oddíl.

Při osvobozování obcí byl nešťastnou náhodou zabit dorostenec Mirek Buršík. V roce 1946 mu při slavnosti 1. výročí od osvobození obce byla odhalena pamětní deska, která je umístěna na budově sokolovny pod deskou obětí 1. světové války. Jednota Sokol po válce rozvíjela svoji činnost a sloučila se s tělovýchovnou jednotou Orel, která v roce 1984 zanikla.

Co se týče rozvoje a modernizace obce, byl nainstalován obecní rozhlas, bylo vybudováno veřejné koupaliště a zřízena mostní váha. V letech 1949 – 1956 proběhla rekonstrukce školy, která obsahovala školní byt a tři třídy. Proběhla také oprava zámku, kde byla zřízen kancelář národního výboru, knihovna a obecní byty. Později se v prvním poschodí zámku zřídila třída pro mateřskou školu, která tam funguje dodnes. Dále byla vytvořena hasičská nádrž, dešťová kanalizace a byl dokončen obecní vodovod.

Za komunistického režimu byly po roce 1948 zrušeny poutní mše u Lurdské jeskyně, které se zde od jejího vysvěcení konaly.

V roce 1966 v obci žilo 823 v 227 domech. Roku 1974 byla provedena rekonstrukce a přestavba místní sokolovny.

PŘELOM STOLETÍ A SOUČASNOST

V roce 1990 byly z iniciativy nového faráře P. Jana Fialy opět obnoveny poutní mše. Dalším významným rokem byl rok 1993, kdy se konal prodej a následný převoz soch Křížové cesty z Bohutic. Nedomová (2013) popisuje, jak dramatický odvoz soch byl. Místní farníci je bránili doslova vlastním tělem – lehali si před auta, která sochy odvážela, aby zabránili jejich odvozu. Brojili proti tomuto počínu, dokonce musela zasahovat i obecní policie. Všechny snahy ale byly zbytečné. Sochy křížové cesty měly najít své místo v Žarošicích.

Maša (2013) uvádí, že v roce 2007 paní Blažena Nedomová, tehdejší správkyně místní farnosti a řádová zastupitelka obce Bohutice, začala po osudu soch pátrat. Ve spolupráci místního obecního úřadu sochy vypátrali a v březnu 2007 byly sochy navraceny zpět do Bohutic. Byly zrekonstruovány prostory zámku, kde byly v minulém století obecní byty a postupně se sochy křížové cesty začaly opravovat. Paní Blažena Nedomová patřila k hybným silám dění v Bohuticích.

Dále uvádí, že se v letech 2007 až 2011 paní Blažena Nedomová podílela na opravě místního farního kostela, který prošel celkovou rekonstrukcí. V roce 2011 byla v druhém poschodí bohutického zámku otevřena Expozice soch Křížové cesty. V tomto roce proběhla také renovace zámku a zámeckého nádvoří.

Co se týče rozvoje obce, v 90. letech 20 století byla provedena rekonstrukce bohutického zámku a kašny. V zámeckém areálu byl vybudován dřevěný altán a byla nově vytvořena taneční plocha, která slouží k tradičním hodům a letním zábavám v obci. V těchto prostorách byl vybudován i antukový kurt, který slouží pro sportovní aktivity. Celý tento areál byl osázen zelení a dřevinami.

„12. května 2001 byly v Chrámu Páně Nanebevzetí Panny Marie v Bohuticích slavnostně vysvěceny prapor a znak obce. Znak obce obsahuje zlatá spr přivrácený ke vztyčené listnaté větvi. Oba symboly se nachází v modrém štítě. Zlatý spr symbolizuje zemědělství a zlatá ratolest je symbolem ovocnářství a sadařství, které je v obci rozvinuto.“ (Bohutice, 2003, nečíslováno)

V roce 2013 bylo zrušeno místní veřejné koupaliště a místo něj byl vytvořen biotop Obůrka. V roce 2014 prošla místní sokolovna rekonstrukcí. V následujícím roce až do současnosti probíhá výstavba splaškové kanalizace a rekonstrukce pozemních komunikací. Sokol byl přejmenován na Tělovýchovnou jednotu, z.s., jež poskytuje pohybové aktivity. V obci dále funguje spolek zahrádkářů, vinařů, včelařů, myslivecký spolek a unie rodičů při základní škole. Nadále je zachován i sbor dobrovolných hasičů.

Příloha 2 - Zvyky, tradice a svátky

O Vánocích

Čárský (1972-1973) uvádí, že po setmění asi v 18 hodin vytrubovali pasácké či hotárenské fanfáry, kterými troubil ponocný, noční hlídač nebo obecní pasák na roh. Po zaznění fanfár začínaly v rodinách štedrovečerní večeře. Na večeři byla většinou čočková polévka s opékanými nudlemi, občas byla i smažená ryba. Pokud byla štedrovečerní večeře chudší, byl bohatší oběd na Boží hod vánoční.

Na svátek Štěpána od rána chodili občané po obci s uvázanými šátky koledovat. Koledníci obdrželi různé dary, které si ukládaly do šátků uvázaných tzv. „na hochu“.

Novoroční

Na Nový rok se rozeznávaly fanfáry ponocného-hlásného, kdy se chodilo domů ze silvestrovské merendy. Občané si vinšovali novoroční přání. Hned ráno lidé chodili k sousedům a známým, bouchali na vrata jejich domů a když někdo z vrat vyšel, koledovali:

„Velikó novino neso Vám, že Nové rok přišel k nám.

Proto šťastí, zdraví, dlóhý leta, toto vinšojo Vám.“ (Čárský, 1972-1973, s. 15)

Dále chodili lidé na sousedské besedy, kde si přáli všechno nejlepší do nového roku. Za přání si dávali drobné mince či cukroví. Na Nový rok dodržovali zásadu se s nikým zbytečně nehádat, aby byla dobrá pohoda po celý rok.

Dračky

Po Novém roce se v Bohuticích drávalo peří. Počátky této tradice jsou již v polovině 18. století. Na vesnici podle Čárského (1972-1973) bylo běžné, že měli lidé dobytek, husy nebo kachny, jejichž peří lidé drávali a poté jimi plnili polštáře a peřiny. Ženám, které peří drali, se říkalo „dračky“.

„Dračke se posedakó tak, jak jim to vehovoje, habe a řečima nemosese se kór moc hopépat. Deť hnedka na začátka se každé den vomele zhuru-dulu celá dědina tak, habe se na nic nikdá nezapomělo ha enom potvrděl recht, že ta ha ta je jož v tem, že se bode ha mosi vdat, ze ta ha vona kdese tam ha tam neco chtela, šklóbla, že se nekde kór moc hádajó, že zase tam ta má nový nóbles šorance, šátek, koklčko či kalinko. Vono se porád všicko nechválí, hale take

vočerňoje. Nakonec z toho vende, že néni šprocho, habe nebelo travde trocho ka enom koza pré má recht'." (Čárský, 1972-1973, s. 16)

Dále uvádí, že při draní peří si ženy nejen povídaly, ale zpívaly si i různé písně. Ze všech nejraději měly bohutické ženy upravenou hymnu, kterou, jak uvádí Vaňáček (1967), napsal v roce 1898 tehdejší bohutický učitel Floriál Štenz:

*„Kde domov můj, kde domov můj?
Tam, kde Leskoun k nebesům ční,
třešně zjara mlékem se skví,
kde meruňka dozrává a réva hrozen dává,
tam, tam jest ten útulný koutek,
a ten koutek domov můj,
v Bohuticích domov můj.“*
(Vaňáček, 1967, s. 4)

Čárský (1972-1973) uvádí, že další oblíbenou písní byla „Vrť se děvče, vrť se děvče okolo nás”.

Mačuda (2015) uvádí, že když na dračky chodily i malé děti, tak s napětím poslouchaly pohádky a příběhy o strašidlech a zázracích, hrály se hry, zpívalo se a četlo z lidových kalendářů.

Čárský (1972-1973) a Mačuda (2018) uvádí, že draní peří se zakončovalo tzv. dóděrama. Pro takovou chvíli se připravovalo občerstvení a povyražení, také překvapení.

„Ke kávě nebo čaji se slivovíci se napekly buchtý a bábovky, které později vystřídaly různé cukrovinky. Poněvadž šlo o večerní pohoštění, maso se obyčejně nepodávalo, zato se pro lepší náladu pily sladké, čili „babské“ likéry.” (Mačuda, 2015)

Báborka

Báborka je starozvyk, kdy Báborka byla vybájená ale živá vesnická bytost. Zpravidla ji představovala čtvrtá stárková, která byla volena o hodech chasou a bývala z chasy nejmladší. Z Báborky šla hrůza, měla vychovávat děti, především ty zlobivé, když šly domů ze školy. Potom přišla Báborka domů ke každému dítěti a strašila jej tak dlouho, dokud rodiče neslíbili, že se dítě polepší.

„Bela to mladá žencká, dost vesoká, chodá v ksichto a rozpostěnýma vlasama, hladko hočesaná. Na sobě měla voblečeny dlóhy šórance, tmavý, haz černý, s černěma pančochama

na nochách ha vobota do štybrlat, nebo šnirovacích boté. V paso bela hovázaná šňuró. Voči měla vočarovany nejakým černidlem, snad hohlím, ha peske zase nabileny masťó. Dež se hoškľebila, veceněla černý zobe. V pravý roce třimala balino. Na šňuře vokolo pasa hópala se bály bambule. Šla z ní hruza. Tím větčí, dež nemlovila ha ho řeči kévala hlavó sem-tam, zhuru-dulu.” (Františka Komárková in Čárský, 1972-1973, s. 19)

Báborku si domů zvali rodiče dětí, s jejichž výchovou měli potíže. Báborka přišla do domu, děti většinou klečely vystrašené v kuchyni. Když na dítě ukázala, rodiče řekly, zda je dítě hodné, nebo zda zlobí. Báborka buď pokývala hlavou (souhlasila) nebo jí zavrtěla, čímž vyjádřila svůj neosuhlas. Pokud nastal druhý případ, Báborka dítě postrašila, několikrát bouchla hůlkou (balino) o zem. Děti poté musely slíbit, že už budou hodné, aby nebyly hůlkou (balino) bity.

Kult výchovné Báborky se v Bohuticích dochoval až do počátku 20. století.

Hodové zvyky a vykupování rozmarýna

Vykupování rozmarýna bylo první předjarní zábavou. Byl to zvyk z posledních hodů, kdy si chasa volila nové stárky a stárkové. První stárce a stárkové byli dobří a čestní lidé, kterých si lidé v obci vážili, ke kterým chovali úctu a které si chasa oblíbila. Stárce se volili vždy na rok - od hodů do hodů. Celkem se volili 4 stárce - první za vše zodpovídá (především za bezpečnost a veřejný pořádek), druhý mu s organizací hodů pomáhal, třetí měl na starost výčep a zásobování hodů, čtvrtý se zaučoval a pomáhal všem ostatním, stejně, jako stárkové. Čtvrtá stárková chodila po vsi přestrojená za Báborku.

„Hochestá se hezke horostlé rozmaryn, zasadi do květináča. Vlastně dva. Pro svobodný, aji vdaný. Pro svobodný vopantlí se mašlama bílýma, ten drohé červenýma a hinšema. Dělá se to na vostatkový hótery po večere. Bud’to na sálo nebo placo, kde se zábava koná. Ať tam či vonde, rozmaryna v hrnko postaví se na stolek do porstředka, pak se spostí pořádné marš nebo valčík na hovítanó host’ó a toncovačó a hlavně porote, která meze tém jož zasedla k nekterymo roho stolka. V porotě bévá starosta vobce, radní, stárce a družba.” (Čárský, 1972-1973, s. 22-23)

Poté stárce a další členové chasy tančili s děvčaty. Obtančili si nimi tři kola a předstoupili před porotu. Tam stárek na stárkovou žaloval, porotu obeznamoval s jejími zlovyky a dalšími špatnými vlastnostmi nebo tím, co za daný rok špatného udělala. Stárkové i chasa si vymýšleli, aby byla zábava. Poté ji porota pokárá, pohrozí jí vězením. Každá odsouzená dívka má právo se před trestem vykoupit nebo zaplatit. Kolik dívky za své vykoupení zaplatí, bylo tajné.

Poté se zjišťuje (podle zápisu poroty), která dívka zaplatila za své vykoupení nejvíc. Ty, které daly nejvíc, druhý den navštívili muzikanti s chasou, která dívkám domů přinesla vykoupený rozmarýn. Dívce, která dala nejvíce peněz za své vykoupení, zahrají muzikanti sólo.

Zisk z vykupování rozmarýna případně chasy, která jej poté použije na zábavu.

Hodové právo stárka

Stárci a stárkové museli být čestní a slušní lidé, protože měli při hodech stárkovská práva, která měla stejnou váhu, jako práva starosty obce.

Kromě toho, že organizovali hody, měl stárek právo zastavit zábavu v případě, že by jeho stárková odmítla s někým tančit, nechal vytroubit marš a provedl ji po place, aby ji všichni viděli. Poté s ní přišel k tomu, koho odmítla, a ten jí podal pometlo. S pometlem se stárkem obešli kolo a poté ji stárek vyvedl z kola ven.

Císařské hody

Císařské hody byly další zábavou, která se v Bohuticích pravidelně pořádala. Císařské dostaly název proto, protože na ně přijížděli bohutičtí občané, kteří pracovali ve Vídni. Zábavní zvyky byly stejné jako o pouti. Císařské hody se ale držely tři dny.

„Zábavní zvyky bývaly stejné jako o pouti, tím více vyzvedávaný rolnický stav, protože povětšinou rolnická obec na svém stavovství velmi lpěla.“ (Čárský, 1972-1973, s.62)

Děvčata se zdobila pentlemi a rozmarýnem, který dávaly chlapcům, kteří za něj děvčatům dávaly cukroví a hodové dárky.

Pochováání basy

Tzv. ostatkové veselí bývalo nezávazné, upřímné, veselé a podružné. V tyto dny bylo možné vše a proto i pochovávat basu. Basa se uložila na máry, přikryla bílým prostěradlem a po obou stranách se postavilo 4-6 ministrantů s bílými prostěradly přes záda. Za basu na mářách se postavil ten, co řídil ostatky, zábavu, tzv. abé. Z jedné strany jej provázel kostelník, který měl v ruce čoudící kadidelnici. Kadidelnicí mohl být nějaký starý hrnec, který mohl doutnat.

Z druhé strany stál ministrant, který též nesl kadidelnici a hrnek s kropící vodou. V hrnku mohla být buď voda, nebo nějaká voňavka. Jako kropenka se používala štetka nebo mašlovačka.

Poté začne abbé ceremoniál pochovávání basy. Ceremoniál doprovázela pomalá hudba. Nosiči přistoupili k márám, uchopili je a pomalu je nesli na předem určené místo. Abbé tuto cestu a basu kropil vodou, stejně jako truchlíci. Někteří truchlíci mohli mít zapálené svíce. Poté začne abé své kázání, ministranti a účastníci pochovávání basy mu odpovídají. Zpívají se i masopustní písně.

Celý ceremoniál je dále provázen smíchem, jelikož kázání a pochovávání basy abbém bylo pojato v humorném duchu.

Do půlnoci se tančilo a zpívalo. Před půlnocí se nabíraly se páry (pozůstali), kteří se před shromáždili u basy. Poté abbé začal pronášet pašije. Pašijemi skončilo pochovávání basy a brzy poté končila i zábava.

Vítání jara

Ukončení zimy se v Bohuticích oslavovalo nosením smrtky po návsi. Mačuda (2015) uvádí, že v Bohuticích nosila děvčata při vynášení smrtky ze vsi bílé naškrobené sukně a černé kacabajky podobně jako „druženke“ čili družičky. Během obchůzky děvčata nosila figuru od domu k domu. Smrtolku nesly ji vždy dvě dívky v čele průvodu. Děvčata se v nesení smrtky měnila tak, aby smrtku nesla vždy ta, která měla v určitém domě své příbuzné.

Dříve byla smrtka vyráběna ze sena, stromku nebo větve. Někdy bývala přivázána k dřevěnému kříži. Smrtku nesla děvčata oblečena v místním kroji nebo světlém oděvu. Smrtka byla zdobena stuhami, pentlemi, vaječnými skořápkami. Se smrtkou pak chodily po vesnici a společně zpívaly písně nebo se recitovala tato báseň o smrtce:

*„Smrtná neděla,
kam ses poděla?
Kams klíče poděla?
Smrtolenko, kde si belo,
žes tak dloho nešla.*

*Ho stodánke, ho joránkde,
roke nohe mela.
Voče do vode hopírala,
slizečke šátečkem hotírala,
aji plynke sem tam prala.*

*Ničkum nesem Smrtko,
k zelenymo štvrtko.
Až tam Smrtko donesem
a k pivovaro zanesem.*

*Hoří, hoří, fára,
kósek vod pivovára.
Všecko vzalo shořelo,
jen volovo růstalo.*

*Panimámo krásná,
déte kósek másla,
manimámo tytydlá,
déte kósek povidlý.*

*Bode-li to maličko,
tak přidáte vajíčko.*

*Dáte všecko sem, sem, sem,
v košo dum to donesem.”*

Průvod končil u rybníčku Obůrka, který se nachází vedle zámku. Při průvodu vesnicí děvčata dostávala do košíků či šátků drobné dárky, které si poté odnesla domů. Odpoledne se pak konaly taneční zábavy.

Velikonoční zvyky

„Že se po dlouhá léta hrávaly pašie, jest příznačné pro obec, kde vrchnost bývala duchovní a od Bílé Hory jen s pány katolickými. Jinak z lidových kulturních projevů školní děti do nedávna udržely si velikonoční pomlázku a chození o velikonoční barevná vajíčka. Pto tato mohly chodit, protože místo zvonění „hrkali“ a v neděli děvčata práskali proutěnými žilami, které si z vrbového proutí sami upletli.“ (Čárský, 1972-1973, s. 29)

Velikonoce tedy v Bohuticích probíhaly podobně, jako všude jinde. Kvůli tomu, že se v Bohuticích „hrkalo“, což znamená, že chlapci chodili po vesnici s řehtačkami a klapačkami, v době, kdy měly kostelní zvony bít, se Bohuticím přezdívá „Hrkalov“.

Chlapci chodili „hrkat“ na zelený čtvrtek navečer, poté šli třikrát v pátek - ráno, v poledne a navečer a v sobotu ráno a v poledne. Večer už kostelní zvony byly.

V neděli si upletli pomlázky a na Velikonoční pondělí chodili o pomlázku. Při tom zpívali následující koledu:

„Hody, hody, doprovody,
dejte vajíčko malovaný,
nedáte-li malovaný,
dejte aspoň bílý,
však vám slepičky snesou jiný.

Na peci v koutku,
na zeleném porutku,
de, dej, zlatá, diamantem přikrytá.”

(Čárský, 1972-1973, s. 29)

Jako koledu chlapci od dívek dostali malovaná vajíčka, nebo květiny. Dívky chlapcům dávaly i vyšívané šátečky do náprsní kapsičky košile, na kterých byl vyšit monogram chlapce, pro kterého byl šáteček určen.

I na Velikonoční pondělí se konaly zábavy a veřejné tancovačky.

Smrtka Stračena

Smrtka Stračena byl symbolická a vzdorný zvyk. Vznikl, když bohutičtí rolníci nepochodili ve Vídni se stížností císaři na panstvo v roce 1706. Z pánů si o masopustu dělali legraci a veřejně se jim posmívali. Převlékli se do kostýmů zvířat a šli po vesnici průvodem. Průvod vedla právě Smrtka Stračena. Na konci průvodu sundal stárek Stračeně masku z hlavy se slovy: „Všecicko má svý konce, e te Stračeno.“ Poté další postava řekla: „*Recht má enom koza. Me lidi sme k práce ha zbožnosti po celé rok. Neska to neplatí, neska se postět nemosime, neska tade poróčime zasejc me. Z tý smrtke Stračene je vobčan, svobodné ha tak hoži vŕeckyho nélepčiho*“ (Františka Žaloudková in Čárský, 1972-1973, s. 32)

Poté znělo průvodem hlasitě: „Hurá“. Tím symbolicky skončilo utrpení utlačovaných a v úterý po ostatcích se konala masopustní zábava.

Tento zvyk se v Bohuticích opakoval do roku 1880.

Zvyky májové

„*První máj v obci má svoje kouzlo mladé jarosti a mládež svého práva mládí dovedla dobře využít. Ta odedávna v pozornostech vedla děvčata a tak se začínalo v předmájový den se „sepáním cestiček“.*“ (Čárský, 1972-1973, s. 33)

V předmájový den probíhalo sypání cestiček pískem k domům hodným, uctivým a oblíbeným děvčatům. Vápnem se značily cesty dívkám, které se milovaly tajně nebo měly při milování nějaké obtíže. Cestičky značené tzv. mrvó se značily děvčatům, které byly nepoctivé a zlé.

Dalším májovým zvykem bylo zdobení se tzv. májkami, které se vyráběly z větviček, kvítků nebo mechu a dávaly se do okem nebo na dveře. Nejvíce se používaly větvičky vrby, topolu, jív nebo smrků, které se zastrkaly do oken nebo kolem venkovních dveří nebo vrat.

Větší větve se ozdobily mašlemi a postavily se ke stromům u domu nebo se umístily do komína. Na hlavní dveře nebo vrata se připevnila kytice se sasankami, konvalinkami, konikleci a dalšími jarními květy. Květy se vypodložily jehličnany, břízou nebo jinými větvičkami.

Na prvního máje si děvčata dávaly do vlasů různá kvítka nebo snítky maliny na prsa. Večer se mládež scházela na dědině, kde společně zpívali a veselili se. Později bývaly i taneční zábavy.

Královničky

Ve všední dny i o nedělích chodily po návsi a po domech královničky, což byla dvě děvčátka. První děvče bylo oblečeno do bílého oblečení, které představovalo kráľku, druhé do barevného, představovalo krále. Šaty měla děvčátka zdobena stuhami, perletí, vyšívanými šátky, které bývaly přizdobeny škeblou perletí, zelenými nebo květinovými věnečky. Kráľka měla navíc šaty zdobené růžemi a kvítky. Na hlavách měly věnečky z pestrých květin. Doprovázely je družičky, komoří a služebné letně oblečené, ozdobené květinami a zelení. Jedna z družiček nesla zdobený košíček na dárky, další nesly květiny, větvičky a májky ozdobené stuhami.

Král, kráľky, družičky a komoří šli průvodem vesnicí, chodili dům od domu a koledovali. Nejprve šly družičky, za nimi král s kráľkou se vzpřímenými hlavami a vážnými pohledy. Vedle nich a za nimi šly další družičky, které se ukláněly. U každého domu zpívaly písničku o chudé kráľovně, která chodí bosa.

*„Naša kráľovna bosa chodí,
sedmákem grošem, pomůžte hí,
pomůžte, prosíme, naší chodý kráľovně.*

*Debe kráľovna střevice měla,
ona be bosa nechodila.
Pomůžte, prosíme, naší chodý kráľovně.*

*Naša kráľovna šátka nemá,
sedmákem grošem, pomůžte nám.
Pomůžte, prosíme, naší chodý kráľovně.”*

(Sušil, František, 1998, s. 759)

Bótická pout'

Veřejné poutě se slavily v obci asi od poloviny 13. století, kdy byl v obci postaven kostel zasvěcený Všem andělům. Po zboření kostela a výstavby kaple sv. Michaela Archanděla se pořádaly tradiční májové poutě spojené s tradičními májovými radovánkami. Poutě se konaly vždy neděli po sv. Michalovi. Po vybudování kostela Nanebevzetí Panny Marie májový průvod začínal u kostela a pokračoval na místní hřbitov do kaple sv. Michaela. Poutníci, kteří přijížděli vlakem, se k průvodu připojovali v půli cesty. Na prostranství vedle zámku se pak konala májová zábava.

Bótická pout' byla pro obec velkou kulturní záležitostí. Občané se na ni připravovali už od konce zimy. V domácnostech se uklízelo, spravovaly se domy, které se lícily vápnem, před poutí se dělal úklid uvnitř domů.

Pout' se konala vždy první neděli po 5. květnu, po svátku sv. Michala. Pout'ovou zábavu zajišťovali stárci a chasa, která obstarávala májku, kterou býval zpravidla smrk. Májka byla zdobena papírovými pentlemi. Byl na ní upevněn roztažený šátek s vyšitými nápisy: „Zpěvem k srdci, myslí k vlasti” nebo „Srdcem k národu”.

V sobotu před poutí se ozdobil plac zeleným věncem ze smřčin, postavilo se pódium pro muzikanty. Muzikanti jezdili do Bohutic zpravidla vlakem a hráli už od vlakového nádraží. Sraz poutníků byl u kostela, odkud se šlo průvodem na hřbitov. Stárci nosili korouhve. Cestou se zpívala mariánská píseň „K nebesům dnes zalet' písni”.

Po církevních obřadech se průvod vrátil zpět ke kostelu, odkud pokračoval k zámku a k Obůrce, kde se konala zábava, na které byly vyváděni cizí hosté.

V pondělí „řádili stréci”, kteří tančili s místními děvčaty. Komárková in Čárský (1972-1973) uvádí, že bohutická pout'ová zábava měla svoje neodolatelné kouzlo. Sdružovali se zde mladí i staří, do vesnice přijížděli na pout' i cizí lidé. Bohutické poutě byly velkolepé a všemi velmi oblíbené.

Příloha 3 - Popis jednotlivých zastavení Křížové cesty

Část 1 - Zastavení č.

Po příchodu na Golgotu došlo k vyměnění Ježíšových šatů za bederní roušku, kterou mu měla pruhem látky vytvořit samotná Panna Marie. Scéna zachycuje dvojici biřiců, představených opět v poněkud robustních, fyzicky zdatných, ale svým výrazem tváře poněkud tupých postav. Postavy jsou zachyceny v okamžiku, kdy si přidržují po stranách nejistě a útrpně stojícího Ježíše a rázně z něj strhávají jeho bílou řízu.

Část 2 - Zastavení č.

Scéna zachycuje Ježíše opět v nároku s křížem na pravém rameni. Kříž přidržuje rukama za břevno. V tom okamžiku se před něj postavila mladá žena s ušlechtilou tváří. V písmu jinak nezmíněná žena jménem Veronika, jejíž jméno bývá dáváno do souvislosti s latinským Vera icon – pravá podoba. Veronika setřela lněnou rouškou Ježíši pot z obličeje, čímž prý vytvořila jeho pravý, lidskou rukou nevytvořený obraz. Obraz Kristova obličeje je patrný na roušce, kterou Veronika drží ve svých předpažených rukách. Její krásná, ale smutná tvář se splývajícími copy vyjadřuje hloubku okamžiku. Kompozici skupiny dotváří voják stojící s kopím v ruce a s poněkud překvapeným výrazem.

Část 3 - Zastavení č.

Pilát Pontský sedící v křesle, odsuzuje Ježíše Krista ke smrti ukřižováním na základě rozhodnutí davu, který propouští vraha Barnabáše. Po Pilátově pravici, z našeho pohledu po levé straně od Piláta, původně stála socha malého chlapce, nebo liliputa, který v ruce držel misku s vodou. V té si Pilát umýval ruce, aby se tak zbavil svého hříchu nad odsouzením Ježíše Krista ke smrti. Tato socha se nedochovala. V tomto zastavení chybí ještě standarta římských legií s logem SPQR, což je zkratka pro Senatus et Populusque Romi, která v překladu znamená Senát a lid římský, kterou měl držet voják v ruce. U dalších zastaveních se dále nedochovaly biče, důtky a provazy. Kristova klidná tvář ostře kontrastuje s očividným pohnutím a mimikou postavy legionáře se standartou. Legionář dramaticky drží Krista za levé rameno.

Část 4 - Zastavení č.

Poslední okamžik pozemského života Ježíše Krista je zachycen v klasické scéně, kdy je přibit čtyřmi hřeby za ruce a nohy na vztyčeném kříži. U paty kříže stojí Panna Marie se skloněnou hlavou a zalomenýma rukama, schoulená do svého pláště. Vedle stojící svatý Jan, rovněž se svěšenou hlavou, pozdvihuje obě ruce v adoračním gestu směrem ke Kristovu tělu.

Část 5 - Zastavení č.

Toto zastavení zobrazuje Ježíše Krista přebírajícího svůj kříž, který pak nese po celou cestu až na horu Kalvárii zvanou Golgota po Via Dolorosa, tzv. Cestě bolesti, po které se dá dodnes projít v Jeruzalémě. V bílé říze oděný Ježíš Kristus přebírá gestem vzhůru pozvednutých a široce rozpažených rukou kříž, který k němu vztyčuje dvojice biřiců. Skupinu doplňuje klečící postava truhláře, opírající se rukou o bedýnku s náradím. Klidná a vyrovnaně

ušlechtilá tvář Krista přitom i zde výrazně kontrastuje s expresivním ztvárněním rustikálních rysů ostatních postav. U tohoto zastavení můžete vidět rozdíl mezi ještě neopravenou sochou řezbáře a ostatními sochami, které již jsou opravené.

Část 6 - Zastavení č.

Šimon z Kyrénský přebírá Ježíšův kříž. Šimon byl jen obyčejným občanem stojícím na okraji cesty, po které Ježíš šel, byl součástí davu, který jí obklopoval. A jeho oslovili vojáci, aby chvíli nesl Ježíšův kříž a tak mu pomohl. Cestu na Golgotu mu ukazuje malý chlapec nebo liliput oděného do prosté tógy fialové barvy, přehozené přes pravé rameno. Ježíš zachycený s pokleslou hlavou a výrazem vyčerpání se pravou rukou přidržuje Šimonova ramene. Celou scénu v pozadí sleduje farizej, který si mně ruce. Je zástupcem všech bohatých židovských kupců, kteří využili toho, že byl Ježíš odsouzen k smrti tak, že opět začali obchodovat v chrámu. V tom jim totiž Ježíš za svého života usilovně bránil a posílal je obchodovat ven do města.

Část 7 - Zastavení č.

Na své poslední cestě potkává Ježíš jeruzalémské ženy štkající nad jeho osudem. V krátkém zastavení jim s žehnajícím gestem sděluje, že ne jeho, ale ty, kteří ho odsoudili, by ženy měly litovat. Scéna zachycuje Ježíše s křížem na levém rameni, pootočeného ke dvojici klečících žen, jež doprovází další postava ženy, zahalená do modrého pláště. Chlapec ztvárněný před postavou Ježíše nese tabulku s nápisem JESU[S] NAZARENUS REX ([I]VDAEORVM), který znamená Ježíš Nazaretský je králem židovským.

Část 8 - Zastavení č.

Panna Marie sedící pod křížem přidržuje Kristovu hlavu rukou a zároveň pohledem shlíží k jeho tváři a loučí se tak se svým mrtvým synem. Dvojice choulících se a klečících postav po stranách představuje svatého Jana a Máří Magdalenu, kteří podle písma provázeli Pannu Marii v tento den a svým očividným zármutkem doplňují bolestný výraz celé scény.

Část 9 - Zastavení č.

Ježíš Kristus poprvé padá pod tíhou svého kříže. Po celé cestě jsou dohromady tři pády a jsou alegorií ke třem pádům Satana alias Lucifera z Nebe. Tento první pád je tedy alegorií k prvnímu pádu Lucifera, který poprvé z Nebe spadl tehdy, když způsobil revoltu andělů proti Bohu a ten jej za trest shodil na zem. První z trojice pádů Ježíše Krista pod tíhou kříže jej zachycuje v pokleku, v okamžiku, kdy opřením o levou ruku vyrovnává nestabilitu svého těla. Pravou rukou přitom stále přidržuje kříž na svých zádech. Scénu dotváří dvojice biřiců, z nichž jeden Ježíši přidržuje břevno kříže, zatímco druhý, jehož z půli obnažené tělo vyniká masivní muskulaturou, se mu se zarputilým výrazem tváře chystá v prudkém náprahu uštedřit ránu bičem.

Část 10 - Zastavení č.

Druhý Ježíšův pád, při němž je zachycen v poklesnutí na obě kolena a dlaně. Kříž spočívající vedle jeho těla na jednom kratším břevnu přidržuje dvojice biřiců. Zatímco jeden, stojící nad jeho hlavou, ho pátravě s klidným výrazem zkoumá, druhý se v ostrém náprahu pravé ruky snaží přinutit Ježíše k pokračování v cestě ve směru napřážené ruky. Snad až „barbarský“ výraz jeho šlachovité tváře umocňují pod výrazným knírem pootevřená ústa s několika vykotlanými zuby.

Část 11 - Zastavení č.

Tělo Ježíše Krista bylo po nabalzamování směsí myrthy a aloe zavinuto do čistého plátna a uloženo do nového hrobu zakoupeného Josefem z Arimatie. V modrém plášti zahalená Panna Marie se s bolestným pohledem sklání a oběma rukama přidržuje synovu hlavu. Hned vedle ní přidržuje cípy látky svatý Jan. Zarmoucená, s obličejem zabořeným v nohách, se na opačné straně sklání Máří Magdalena. Vedle ní se nacházejí další dvě postavy. Jednou z nich je postarší muž s plnovousem. Pro svůj skvostný oděv by snad mohl být považován za již zmíněného Josefa z Arimatie.

Část 12 - Zastavení č.

Ježíš, který potřetí klesá pod tíhou kříže, je v pozici naprostého vyčerpání, kdy se jej pokouší jeden z biřiců zvednout za provaz uvázaný kolem jeho beder. Také zde postava stojící a přidržující kříž nad Ježíšovou hlavou si jej pátravě s klidným výrazem prohlíží, zatímco druhá, snažící se jej vyburcovat z mdlob, vykazuje známky jakési vnitřní zuřivosti, ztvárněné v rysech tváře.

Část 13 - Zastavení č.

Setkání s Pannou Marií je v rámci Ježíšovy životní pouti chápáno coby poslední setkání a rozloučení matky se synem. Odehrává se v okamžiku, kdy Ježíš kráčí za jedním z biřiců nesoucích kopí. Pevný pohled biřice v ostře řezané tváři, doplněný rázností pohybu, vyjadřuje celkový profesionálně neúčastný výraz. Ježíš, zachycený s křížem na rameni, který si rukama přidržuje za jedno z břeven, otáčí v nároku hlavu směrem dozadu. Zde se k němu částečně za jeho zády přibližuje rovněž v pohybu Panna Marie. Její výrazné nahrbení, v němž vztahuje obě ruce k levému Ježíšovu rameni, představuje výraz bolesti, mateřské lásky i obav z odhalení. To vše přitom graduje v prostoru, kde dochází k setkání jejich očí. Celou skupinu za zády Panny Marie doprovází postava svatého Jana ponořeného do hluboké modlitby.

Část 14 - Zastavení č.

Scéna zobrazuje Ježíše v sedu na kříži s vpřed nataženou levou nohou. Tu přidržuje jeden z biřiců, který se nad ní současně pravou rukou prudce rozmachuje kladivem. Horní část Ježíšova těla přitom zachycuje druhý z biřiců. Tělo v bolestném prohnutí při rozpažení obou rukou klesá směrem dolů ke kříži. Celé dění pozoruje s rukama za zády mírně dopředu se naklánějící skvostně oděná postava, jež dle ikonografických schémat může být ztotožněna s tajným Ježíšovým učedníkem, Josefem z Arimatie.

ŘEŠENÍ:

- Část 1 - Zastavení č. 10 - Ježíš je svlečen z šatů
- Část 2 - Zastavení č. 6 - Veronika podává Ježíšovi roušku
- Část 3 - Zastavení č. 1 - Ježíš je odsouzen k smrti
- Část 4 - Zastavení č. 12 - Ježíš na kříži umírá
- Část 5 - Zastavení č. 2 - Ježíš na sebe bere kříž
- Část 6 - Zastavení č. 5 - Šimon Kyrénský pomáhá Ježíšovi nést kříž
- Část 7 - Zastavení č. 8 - Ježíš se setkává s jeruzalémskými ženami
- Část 8 - Zastavení č. 13 - Ježíš je sňat z kříže
- Část 9 - Zastavení č. 3 - První Ježíšův pád
- Část 10 - Zastavení č. 7 - Druhý Ježíšův pád
- Část 11 - Zastavení č. 14 - Ježíš je uložen do hrobu
- Část 12 - Zastavení č. 9 - Třetí Ježíšův pád
- Část 13 - Zastavení č. 4 - Setkání s Pannou Marií
- Část 14 - Zastavení č. 11 - Ježíš je přibíjen na kříž

ŘEŠENÍ:

Část 1 - Zastavení č. 10 - Ježíš je svlečen z šatů

Po příchodu na Golgotu došlo k vyměnění Ježíšových šatů za bederní roušku, kterou mu měla pruhem látky vytvořit samotná Panna Marie. Scéna zachycuje dvojici biřiců, představených opět v poněkud robustních, fyzicky zdatných, ale svým výrazem tváře poněkud tupých postav. Postavy jsou zachyceny v okamžiku, kdy si přidržují po stranách nejistě a útrpně stojícího Ježíše a rázně z něj strhávají jeho bílou řízu.

Část 2 - Zastavení č. 6 - Veronika podává Ježíšovi roušku

Scéna zachycuje Ježíše opět v nároku s křížem na pravém rameni. Kříž přidržuje rukama za břevno. V tom okamžiku se před něj postavila mladá žena s ušlechtilou tváří. V písmu jinak nezmíněná žena jménem Veronika, jejíž jméno bývá dáváno do souvislosti s latinským Vera icon – pravá podoba. Veronika setřela lněnou rouškou Ježíši pot z obličeje, čímž prý vytvořila jeho pravý, lidskou rukou nevytvořený obraz. Obraz Kristova obličeje je patrný na roušce, kterou Veronika drží ve svých předpažených rukách. Její krásná, ale smutná tvář se splývajícími copy vyjadřuje hloubku okamžiku. Kompozici skupiny dotváří voják stojící s kopím v ruce a s poněkud překvapeným výrazem.

Část 3 - Zastavení č. 1 - Ježíš je odsouzen k smrti

Pilát Pontský sedící v křesle, odsuzuje Ježíše Krista ke smrti ukřižováním na základě rozhodnutí davu, který propouští vraha Barnabáše. Po Pilátově pravici, z našeho pohledu po levé straně od Piláta, původně stála socha malého chlapce, nebo liliputa, který v ruku držel misku s vodou. V té si Pilát umýval ruce, aby se tak zbavil svého hříchu nad odsouzením Ježíše Krista ke smrti. Tato socha se nedochovala. V tomto zastavení chybí ještě standarta římských legií s logem SPQR, což je zkratka pro Senatus et Populus Romi, která

v překladu znamená Senát a lid římský, kterou měl držet voják v ruce. U dalších zastaveních se dále nedochovaly biče, důtky a provazy. Kristova klidná tvář ostře kontrastuje s očividným pohnutím a mimikou postavy legionáře se standartou. Legionář dramaticky drží Krista za levé rameno.

Část 4 - Zastavení č. 12 - Ježíš na kříži umírá

Poslední okamžik pozemského života Ježíše Krista je zachycen v klasické scéně, kdy je přibit čtyřmi hřeby za ruce a nohy na vztyčeném kříži. U paty kříže stojí Panna Marie se skloněnou hlavou a zalomenýma rukama, schoulená do svého pláště. Vedle stojící svatý Jan, rovněž se svěšenou hlavou, pozdvihuje obě ruce v adoračním gestu směrem ke Kristovu tělu.

Část 5 - Zastavení č. 2 - Ježíš na sebe bere kříž

Toto zastavení zobrazuje Ježíše Krista přebírajícího svůj kříž, který pak nese po celou cestu až na horu Kalvárii zvanou Golgota po Via Dolorosa, tzv. Cestě bolesti, po které se dá dodnes projít v Jeruzalémě. V bílé říze oděný Ježíš Kristus přebírá gestem vzhůru pozvednutých a široce rozpažených rukou kříž, který k němu vztyčuje dvojice biřiců. Skupinu doplňuje klečící postava truhláře, opírající se rukou o bedýnku s náradím. Klidná a vyrovnaně ušlechtilá tvář Krista přitom i zde výrazně kontrastuje s expresivním ztvárněním rustikálních rysů ostatních postav. U tohoto zastavení můžete vidět rozdíl mezi ještě neopravenou sochou řezbáře a ostatními sochami, které již jsou opravené.

Část 6 - Zastavení č. 5 - Šimon Kyrénský pomáhá Ježíšovi nést kříž

Šimon z Kyrénský přebírá Ježíšův kříž. Šimon byl jen obyčejným občanem stojícím na okraji cesty, po které Ježíš šel, byl součástí davu, který jí obklopoval. A jeho oslovili vojáci, aby chvíli nesl Ježíšův kříž a tak mu pomohl. Cestu na Golgotu mu ukazuje malý chlapec nebo liliput oděného do prosté tógy fialové barvy, přehozené přes pravé rameno. Ježíš zachycený s pokleslou hlavou a výrazem vyčerpání se pravou rukou přidržuje Šimonova ramene. Celou scénu v pozadí sleduje farizej, který si mně ruce. Je zástupcem všech bohatých židovských kupců, kteří využili toho, že byl Ježíš odsouzen k smrti tak, že opět začali obchodovat v chrámu. V tom jim totiž Ježíš za svého života usilovně bránil a posílal je obchodovat ven do města.

Část 7 - Zastavení č. 8 - Ježíš se setkává s jeruzalémskými ženami

Na své poslední cestě potkává Ježíš jeruzalémské ženy štkající nad jeho osudem. V krátkém zastavení jim s žehnajícím gestem sděluje, že ne jeho, ale ty, kteří ho odsoudili, by ženy měly litovat. Scéna zachycuje Ježíše s křížem na levém rameni, pootočeného ke dvojici klečících žen, jež doprovází další postava ženy, zahalená do modrého pláště. Chlapec ztvárněný před postavou Ježíše nese tabulku s nápisem JESU[S] NAZARENUS REX ([I]VDAEORVM), který znamená Ježíš Nazaretský je králem židovským.

Část 8 - Zastavení č. 13 - Ježíš je snat z kříže

Panna Marie sedící pod křížem přidržuje Kristovu hlavu rukou a zároveň pohledem shlíží k jeho tváři a loučí se tak se svým mrtvým synem. Dvojice choulících se a klečících postav

po stranách představuje svatého Jana a Máří Magdalenu, kteří podle písma provázeli Pannu Marii v tento den a svým očividným zármutkem doplňují bolestný výraz celé scény.

Část 9 - Zastavení č. 3 - První Ježíšův pád

Ježíš Kristus poprvé padá pod tíhou svého kříže. Po celé cestě jsou dohromady tři pády a jsou alegorií ke třem pádům Satana alias Lucifera z Nebe. Tento první pád je tedy alegorií k prvnímu pádu Lucifera, který poprvé z Nebe spadl tehdy, když způsobil revoltu andělů proti Bohu a ten jej za trest shodil na zem. První z trojice pádů Ježíše Krista pod tíhou kříže jej zachycuje v pokleku, v okamžiku, kdy opřením o levou ruku vyrovnává nestabilitu svého těla. Pravou rukou přitom stále přidržuje kříž na svých zádech. Scénu dotváří dvojice biřiců, z nichž jeden Ježíši přidržuje břevno kříže, zatímco druhý, jehož z půli obnažené tělo vyniká masivní muskulaturou, se mu se zarputilým výrazem tváře chystá v prudkém náprahu uštedřit ránu bičem.

Část 10 - Zastavení č. 7 - Druhý Ježíšův pád

Druhý Ježíšův pád, při němž je zachycen v poklesnutí na obě kolena a dlaně. Kříž spočívající vedle jeho těla na jednom kratším břevnu přidržuje dvojice biřiců. Zatímco jeden, stojící nad jeho hlavou, ho pátravě s klidným výrazem zkoumá, druhý se v ostrém náprahu pravé ruky snaží přinutit Ježíše k pokračování v cestě ve směru napřažené ruky. Snad až „barbarský“ výraz jeho šlachovité tváře umocňují pod výrazným knírem pootevřená ústa s několika vykotlanými zuby.

Část 11 - Zastavení č. 14 - Ježíš je uložen do hrobu

Tělo Ježíše Krista bylo po nabalzamování směsí myrthy a aloe zavinuto do čistého plátna a uloženo do nového hrobu zakoupeného Josefem z Arimatie. V modrém plášti zahalená Panna Marie se s bolestným pohledem sklání a oběma rukama přidržuje synovu hlavu. Hned vedle ní přidržuje cípy látky svatý Jan. Zarmoucená, s obličejem zabořeným v nohách, se na opačné straně sklání Máří Magdalena. Vedle ní se nacházejí další dvě postavy. Jednou z nich je postarší muž s plnovousem. Pro svůj skvostný oděv by snad mohl být považován za již zmíněného Josefa z Arimatie.

Část 12 - Zastavení č. 9 - Třetí Ježíšův pád

Ježíš, který potřetí klesá pod tíhou kříže, je v pozici naprostého vyčerpání, kdy se jej pokouší jeden z biřiců zvednout za provaz uvázaný kolem jeho beder. Také zde postava stojící a přidržující kříž nad Ježíšovou hlavou si jej pátravě s klidným výrazem prohlíží, zatímco druhá, snažící se jej vyburcovat z mdlob, vykazuje známky jakési vnitřní zuřivosti, ztvárněné v rysech tváře.

Část 13 - Zastavení č. 4 - Setkání s Pannou Marií

Setkání s Pannou Marií je v rámci Ježíšovy životní pouti chápáno coby poslední setkání a rozloučení matky se synem. Odehrává se v okamžiku, kdy Ježíš kráčí za jedním z biřiců nesoucích kopí. Pevný pohled biřice v ostře řezané tváři, doplněný rázností pohybu, vyjadřuje celkový profesionálně neúčastný výraz. Ježíš, zachycený s křížem na rameni, který si rukama přidržuje za jedno z břevnen, otáčí v ná kroku hlavu směrem dozadu. Zde se k němu částečně

za jeho zády přibližuje rovněž v pohybu Panna Marie. Její výrazné nahrbení, v němž vztahuje obě ruce k levému Ježíšovu rameni, představuje výraz bolesti, mateřské lásky i obav z odhalení. To vše přitom graduje v prostoru, kde dochází k setkání jejich očí. Celou skupinu za zády Panny Marie doprovází postava svatého Jana ponořeného do hluboké modlitby.

Část 14 - Zastavení č. 11 - Ježíš je přibíjen na kříž

Scéna zobrazuje Ježíše v sedu na kříži s vpřed nataženou levou nohou. Tu přidržuje jeden z biřiců, který se nad ní současně pravou rukou prudce rozmachuje kladivem. Horní část Ježíšova těla přitom zachycuje druhý z biřiců. Tělo v bolestném prohnutí při rozpažení obou rukou klesá směrem dolů ke kříži. Celé dění pozoruje s rukama za zády mírně dopředu se naklánějící skvostně oděná postava, jež dle ikonografických schémat může být ztotožněna s tajným Ježíšovým učedníkem, Josefem z Arimatie.